

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

Pojetí homosexuality v romských rodinách

Bakalářská práce

Autor: Lubomír Čipčala

Studijní program: Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace (B6107–TKMB)

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Hradec Králové

Zadání bakalářské práce

Autor: Lubomír Čipčala

Studium: P16K0085

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: Pojetí homosexuality v romských rodinách

Název bakalářské práce AJ: The concept of homosexuality in Roma families

Cíl, metody, literatura, předpoklady

Práce se bude zabývat romskou homosexualitou a tím, jakým způsobem se romská rodina vypořádává s homosexuálními jedinci ve vlastní skupině. Dále se práce bude zabývat otázkou, jak se po takzvaném coming-outu (přiznání) změní vztahy a role rodinných příslušníků k homosexuálnímu synu či k homosexuální dceři. Metodou výzkumu budou polostrukturované rozhovory s Romy s homosexuální a lesbickou orientací a s příslušníky jejich rodin.

Kobes, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis 49 (1), s. 3–27, 2013. Fraser, August. Cikáni. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002. Homoláč, Jiří. Internetové diskuze o Cikánech a Romech. Praha: Karolinum, 2009. Raichová, Irena. Romové a nacionalismus. Brno: Muzeum romské kultury, 2001. Raichová, Irena, Romové a náboženství. In Šuleř, Petr (ed.). Romové: tradice a současnost. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. Šotola, Jaroslav, Polo, Mario Rodriguez. Etnografie sociální mobility: Etnicita, bariéry, dominance. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. Horváthová, Jana. Meziválečné zastavení mezi Romy v českých zemích, aneb tušení souvislostí. Romano džaniben, s. 63–84, 2005. Šebková, Hana. Úloha nejstaršího syna v romské rodině. Romano džaniben, s. 52–57, 1996. Kašparová, Irena. Politika romství, romská politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 2014. Budilová, Lenka, Jakoubek, Marek. Romové a Cikáni, neznámí i známí, interdisciplinární pohled, Praha: Leda, 2009.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Oponent: ThLic. David Bouma, Th.D.

Datum zadání závěrečné práce: 6. 10. 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Hradci Králové dne 26. 6. 2020

Lubomír Čipčala

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Luďkovi Jirkovi, Ph.D. za metodické vedení práce a užitečné rady, které mi v průběhu psaní bakalářské práce byly nápomocny.

Také bych rád poděkoval rodině a přátelům za psychickou podporu při psaní této práce. Rovněž děkuji všem respondentům, kteří se zapojili do dotazníkového řešení.

Anotace

ČIPČALA Lubomír, Pojetí homosexuality v romských rodinách. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020, 76 s. Bakalářská práce.

Ve své bakalářské práci se věnuji tématu homosexuality a jejímu pojetí v romské rodině. Dále se v této práci zabývám otázkou rituální čistoty, aspektu degeštví a romskému pojetí svébytné víry. Tyto aspekty mají na romskou společnost velký vliv a právě tyto aspekty jsou hlavní příčinou, jak Romové pojmají homosexualitu.

Cílem této bakalářské práce je poskytnout základní problematiku pojmání homosexuality u Romů v České a Slovenské republice a zmapovat, zda se tento vztah k homosexualitě u romské společnosti mění. Dalším cílem je zjistit, zda se dodržování rituální čistoty u Romů vylučuje s přijetím homosexuálních jedinců vlastní skupiny.

Klíčová slova

homosexualita, Romové, rituální čistota, degeš, víra

Annotation

ČIPČALA Lubomír, The concept of homosexuality in Roma families. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020, 76 p. Bachelor thesis.

In my bachelor's thesis I deal with the topic of homosexuality and its conception in the Roma minority. Furthermore, in this work I deal with the issue of ritual purity, the aspect of degassery and the Romani concept of peculiar expression. These aspects have a great influence on Roma society, and it is these aspects that are the main reason why Roma perceive homosexuality.

The aim of this bachelor thesis is to provide the basic issues of the concept of homosexuality among Roma in the Czech and Slovak Republics and to map whether this relationship to homosexuality in Roma society is changing. Another goal is to find out whether the observance of ritual purity in the Roma is ruled out with the acceptance of homosexual individuals of one's own group.

Keywords

homosexuality, Roma, Ritual purity, Degeš, Faith

Obsah

Úvod.....	9
1. Historie Romů	11
1.1 Půchod Romů do Evropy	11
1.2 Romové v českých zemích	12
1.2.1 Romové v Čechách a na Moravě v období první republiky	14
1.2.2 Romové v Čechách a na Moravě po druhé světové válce	15
2. Romská rodina.....	18
2.1 Koncept romské rodiny	18
2.1.1 Rozdělení rolí v romské rodině	19
2.2 Dítě v romské rodině	20
2.2.1 Výchova dítěte v romské rodině.....	21
3 Základní koncepty romské kultury	23
3.1 Romipen	23
3.1.1 Koncept rituální čistoty a nečistoty	24
3.1.2 Aspekt degešství.....	27
3.2 Romové a víra	28
3.2.1 Homosexualita a křesťanství	30
3.2.1.1 Homosexualita ve starém zákoně	30
3.2.1.2 Současná církev a postoj k homosexuálům	30
4. Homosexualita u Romů	33
5. Výzkumné šetření.....	34
5.1 Metodologie.....	34
5.2 Průběh výzkumu.....	35
5.2.1 Výběr a charakteristika respondentů	35
5.3 Vymezení cíle.....	36
5.3.1 Stanovené hypotézy.....	36
5.3.2 Nastavení otázek.....	37
5.4 Popis a zdůvodnění dotazníku	37
5.5 Vyhodnocení dotazníků.....	38
5.5.1 Otázka č. 1 – Pohlaví respondenta	38
5.5.2 Otázka č. 2 – Věk respondenta	39
5.5.3 Otázka č. 3 – Vzdělání respondenta	39
5.5.4 Otázka č. 4 – Víra respondenta.....	40
5.5.5 Otázka č. 5 – Pověřivost respondenta.....	41

5.5.6 Otázka č. 6 – Respondentův vztah k romským tradicím	41
5.5.7 Otázka č. 7 – Jaký je postoj rodičů k homosexuálům	45
5.5.8 Otázka č. 8 – Názor na příčinu homosexuality.....	46
5.5.9 Otázka č. 9 – Povědomí respondenta o homosexuálech v jeho rodině.....	48
5.5.10 Otázka č. 10 – Názor na mužskou a ženskou homosexualitu.....	48
5.5.11 Otázka č. 11 – Povědomí o sexuálních menšinách.....	49
5.5.12 Otázka č. 12 – Identifikace homosexuála.....	49
5.5.13 Otázka č. 13 – Přijetí homosexuála jako souseda.....	51
5.5.14 Otázka č. 14 – Důvody odmítnutí homosexuála jako souseda	52
5.5.15 Otázka č. 15 – Vlivy na formování názoru na homosexualitu	53
5.5.16 Otázka č. 16 – Chování rodičů respondentů před dětmi.....	53
5.5.17 Otázka č. 17 – Chování respondentů před rodiči.....	54
5.5.18 Otázka č. 18 – Adopce dětí homosexuály	55
5.5.19 Otázka č. 19 Homosexuálové a možnost výchovy dětí.....	56
5.5.20 Otázka č. 20 - Reakce na zjištění homosexuality vlastního dítěte.....	57
5.5.21 Otázka č. 21 - Přijetí homosexuála v domácnosti	61
5.5.22 Otázka č. 22 – Představy o přijatelném chování homosexuálům	62
5.5.23 Otázka č. 23 – Přijetí homosexuála jako učitele/trenéra dětí.....	63
5.5.24 Otázka č. 24 – Postavení romských homosexuálů v romské společnosti.....	64
5.5.25 Otázka č. 25 – Důvody odmítání homosexuálů v romské společnosti	65
5.5.26 Otázka č. 26 – Názor na diskriminaci homosexuálů	67
5.5.27 Otázka č. 27 – Práva homosexuálů na sňatek.....	68
Závěr výzkumu.....	69
Závěr.....	71
Použité zdroje.....	74

Přílohy

A) Rozbor otázek

B) Dotazník

Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si zvolil částečně z osobních důvodů. Jako romského homosexuála mě zajímalo, jak Romové mimo mou sociální bublinu vnímají homosexualitu, jak ji zahrnují do svého konceptu romství, jak se vyrovnávají se zjištěním, že je jejich dítě či příbuzný jiné než heterosexuální orientace a jak se k nim chovají. Sám se snažím v tomto tématu zaujímat občansky aktivní přístup a spolupracuji se společností ARA ART, kterou založil a vede romský homosexuální aktivista David Tišer a která se jako jediná organizace v ČR zabývá problematikou romských gayů, leseb, bisexuálů a transsexuálů. Zaměřuje se na osvětu, rozšiřuje povědomí o problémech homosexuálních Romů a pomáhá odbourávat předsudků vůči homosexuálním Romům. Pomáhá tak zlepšovat jejich přijetí jak romskou, tak českou společností. V této práci bych také rád zúročil své znalosti, které jsem nabył během své práce preventisty kriminality a během novinářské stáže v organizaci ROMEA.

Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu pak byl fakt, že se téměř každoročně realizují kvantitativní průzkumy zjišťující názor české společnosti na téma homosexuality a míry tolerance vůči homosexuálům, avšak dosud nikdo neuskutečnil takový průzkum mezi příslušníky romské menšiny s přihlédnutím ke specifickým romské kultury, zejména ke konceptům *romipen a rituální čistoty*. Nekladu si samozřejmě na omezeném prostoru bakalářské práce ambice na realizaci celospolečenského průzkumu, ale na menším vzorku respondentů jsem chtěl ukázat možný záběr a směr obsáhlejších sociologických zkoumání. Tento výzkum blíže popíšu v metodologii. Ve své práci se budu snažit nalézt odpovědi na hlavní otázku: Jaký vztah zaujímají Romové k homosexualitě? A zároveň, jestli a jak se tento vztah mění, ať už směrem k většímu porozumění a přijetí, či naopak k netoleranci a odmítání?

Tomuto tématu se u nás věnovala Iva Vyskočilová. Další rozsáhlá práce, která se tomuto tématu věnuje, je práce Tomáše Kobese s názvem *Homosexualita, rodina a příbuzenství*. Rád bych v této práci také poukázal na hlavní problém romských homosexuálů a tím je negativní vnímání homosexuality samotnými Romy. Cílem této práce není dokázat již dokázané, tedy, že u Romů je téma homosexuality stále tabu, nýbrž se detailněji podívat na důvody či příčiny odsuzování romských LGBT jedinců a homosexuality obecně z romského hlediska.

Dalším záměrem je tedy snaha uvést do souvislostí formování jedince rodinným prostředím, které má vliv na utváření jeho postojů vůči homosexualitě. Pomocí dotazníkového šetření budu vyvozovat, jak korelují rodinné tradice, věk, pohlaví či vzdělání a osobní

zkušenosti s názory respondentů na homosexualitu. V neposlední řadě uvedu, zda to jsou opravdu romské kulturní tradice a koncept *romipen* a rituální čistoty, které mají stěžejní vliv na pojmání homosexuality v romských rodinách. Tedy zda je či není v rozporu být Romem, který ctí své romství a zároveň respektuje Romy homosexuální orientace.

1. Historie Romů

Na začátek této práce jsem zařadil kapitolu o historii Romů, a to z toho důvodu, že samotný původ romské menšiny je pro tuto práci velmi důležitý. Indický původ totiž hraje velkou roli v romském způsobu života, aniž by si toho dnešní Romové byli vědomi. Nechci se detailněji zabírat kastovním systémem a kulturními prvky, které si Romové v částečné podobě s sebou přinesli do Evropy a které jsou díky uzavřenému způsobu života v diaspoře - obklopené nevlídným majoritním prostředím (podobně jako v případě Židů) - žité a předávané i v současnosti a hrají tak velkou roli v problematice nazírání na homosexualitu, ale zmíním alespoň cestu a příchod Romů do Evropy, který dnes má vliv na sebepojetí většiny Romů, tedy vědomí, že pravlastí Romů byla Indie.

Zároveň je důležité naznačit kořeny konceptu rituální čistoty, které odrážejí praktické způsoby přípravy a konzumace jídla v podmínkách tropického podnebí části indického subkontinentu, ale také hlubokou integritu romské kultury, která odolala vlivům okolního prostředí až do dnešních dnů. Ve stručnosti také uvádím hlavní události téměř osmi staletí, kdy se Romové v Evropě přizpůsobovali životu majority, která je však zároveň nikdy zcela nepřijala. Neustálý pocit ohrožení v dobách krizí, kdy se Romové stávali jakýmsi hromosvodem napětí okolní společnosti, se zřejmě podílel na „zakonzervování“ tradičního způsobu života založeného na udržování silných rodinných vazeb, které Romům umožňují přežít i v dobách nedostatku.

1.1 Příchod Romů do Evropy

Odchod předků dnešních Romů z Indie, který není dodnes zcela osvětlen, se datuje někdy mezi 5. a 10. století. Náleželi k původnímu obyvatelstvu Indie, jež bylo kolem poloviny 2. tisíciletí př. n. l. podmaněno indoevropskými nájezdníky. Okolo roku 1500 př. n. l. byl zaznamenán první vpád indoevropských árijských kmenů, kteří začali budovat stát v povodí Indie. Tato událost dala možnost proniknout makedonskému králi Alexandrovi Velikému ve 4. stol. př. n. l. na toto území. Tato skutečnost otevírá Indii obchodní cesty na západ, kde se obchodovalo hlavně s textiliemi a drahokamy.¹

První zastávkou na jejich cestě byla Persie. Jednalo se o skupiny indických hudebníků. Po odchodu z Persie se zřejmě Romové v 8. století rozdělili a putovali do oblastí dnešní

¹NĚMEČEK, Václav. *Protoindové a příchod Árijů* [online]. [cit. 2020-04-1]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/protoindove-a-prichod-arju/>

Arménie, Sýrie a Palestiny. Na Balkáně se první Romové objevují v 9. až 11. století. Již dříve v Byzantské říši dostávají také své exoetnonymické pojmenování Atsinganoi, ve kterém má původ dnešní označení „Cikáni“ (podle heretické sekty athinganů, kteří se jako Romové zabývala věštěním a magickými praktikami, a proto s nimi byli Romové zaměněni). Romové se v tomto období živili kovářstvím, kotlářstvím a dalšími řemesly a také provozováním akrobacie a předvádění různých triků či hudbou a tancem.²

V 15. století se Romové začínají objevovat ve střední a západní Evropě. Romové přicházejí do střední a západní Evropy ve skupinách čítajících od několika desítek mužů, žen a dětí až po stovky členů:³ „R. 1763 poznal student teologie I. Valyi v nizozemském Leidenu indické kolegy, kteří se nápadně podobali Romům v jeho rodném městě. Přišel na šťastný nápad, že totiž zjistí, zda se s romštinou neshodovala také řeč těchto studentů, pocházejících ze Srí Lanky. Zapsal si asi 1 000 jejich slov, předložil je romským obyvatelům z Gyoru a ti prý většinu z nich rozuměli. Na toto náhodné zjištění, které vešlo ve známost zásluhou spišského osvícence S. Augustiniho ab Hortise, navázali lingvisté a vědeckou metodou prokázali etnogenezi Romů. R. 1782 zařadil J. C. Ch. Ruidiger romštinu do tzv. indoevropské jazykové rodiny.“⁴

Dnes Romové zauímají velmi specifické místo v etnické skladbě světa. Žijí totiž na pěti kontinentech, převážně však v Evropě.⁵ Jejich počet je samozřejmě odlišných v jednotlivých evropských státech.

1.2 Romové v českých zemích

Kdy přesně se na území historických českých zemí objevili, není přesně známo, ale za první zmínku o Romech se považuje zpráva ze *Starých letopisů českých*, která se vztahuje k roku 1417. Pražský kronikář se v ní stejně nelichotivě zmiňuje o táboritech jako o v Praze přechodně přítomných Romech. Z roku 1417 máme přítomnost Romů potvrzenou také ze Znojma a o rok později z Chebu. První historická zpráva o přítomnosti Romů na Slovensku, ze kterého pochází většina současné populace Romů v ČR, je datována k roku 1322.⁶

Nespolehlivé zmínky o Romech se vyskytují v Dalimilově kronice, veršované skladbě neznámého autora (zřejmě z roku 1314), v níž se píše o příchodu na 500 tatarských zvěďů,

²LHOTKA, Petr. *Po stopách romské minulosti, původ Romů a jejich příchod do Evropy* [online]. Vyst. 20.3.2009 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/po-stopach-romske-minulosti-puvod-romu-a-jejich-prichod-do-evropy>

³Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana: *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny 2002. s. 5.

⁴NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. s. 9.

⁵Srov. IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetřovatelství I*. Praha: Grada, 2005. s. 178.

⁶HORVÁTHOVÁ, Jana: *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny 2002. s. 11.

kteří byli zvláště oděni do kalhot s kabátcem a nosili velmi vysoké čepice. Tito údajní Romové, „tatarští zvědi“, prosili o chléb slovy: „*Kartas boh*“. Podle tohoto slovního spojení dostali jméno Kartasové.⁷

Jako velmi zajímavý shledávám fakt, že slova „*kartas boh*“ jsou velmi podobná dnešnímu romskému jazyku. V překladu by to mohlo znamenat „*Bůh seslal hlad*“. Zda se opravdu jednalo o Romy, se nedá s určitostí tvrdit a zůstává toto tvrzení otevřenou otázkou.⁸

Koncem 17. století se na Moravě výjimečně usadili Romové, kteří byli povoláni z Uher (dnes by se jednalo o území Maďarska). Kladnou roli v tomto procesu sehrála tehdejší šlechta. Můžeme zde uvést příklad z roku 1698, kdy hrabě Dominik Ondřej z Kounic ze svého uherského panství v oblasti Györu na své uherskobrodské panství povolal romského kováře Štěpána Daniela, aby se zde věnoval svému řemeslu.

Danielova rodina však dostala toto privilegium za určitých podmínek. Mezi tyto podmínky patřilo nenosit romský oděv a nemluvit romským jazykem a žít výhradně usedlým způsobem života, který by se co nejvíce podobal životu příslušníků majoritní společnosti. Další romské rodiny z Uher přišly například na popud Lichtenštejnů. Romové se tedy začali usazovat na jejich panství na jihovýchodní Moravě. Zde tedy byly položeny základy pro trvalé usazení a integraci romských skupin, které se v dalším období prohlubovaly.⁹

Roku 1740–1780, tedy za vlády Marie Terezie, se postoj k Romům stává poněkud vstřícnější. Romové dostávali povolení k pobytu, i když pohyb romských usedlíků byl stále velmi kontrolován. V tehdejších Uhrách provázelo tamější Romy potlačování romského způsobu života a další omezení se týkala také samotné řeči, tradičních povolání, odívání a mnoha dalšího. V podobném duchu pokračoval i syn Marie Terezie, císař Josef II., který kladl velký důraz na školní docházku romských dětí a mládeže. Mimo jiné pro ně zavedl povinnou účast na bohoslužbách. V roce 1784 pak vydal další rozhodnutí – výsledkem byl první pokus o státem řízené rozmístění romských rodin, podle něž měly být rodiny dosud neusazených moravských Romů rozděleny dle dislokačních plánů do osmnácti moravských a dvou slezských obcí. V druhé polovině 18. století se navíc řada romských rodin začala usazovat víceméně dobrovolně. Rozvoj manufakturní výroby a další industrializace měla za následek další ochuzování a chudnutí Romů. Před první světovou válkou byla většina Romů

⁷Srov NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. s.17.

⁸CTIBOR, Nečas a Marta MIKLUŠÁKOVÁ. *Historie Romů na území České republiky* [online]. Vyst. 12.2.2012 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

⁹HORVÁTHOVÁ, Jana: *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny 2002. s. 39.

negramotných a diskriminace ze strany majoritní společnosti jim motivaci ke vzdělání moc nedodávala.¹⁰

Zánik rakouské monarchie a vznik první republiky nepředstavoval pro Romy na našem území zásadní moment, neboť protiromské uvažování majoritního obyvatelstva se tím nezměnilo. Po dlouhou dobu se i v prvním samostatném československém státu stále jednalo podle rakousko-uherských předpisů. Změna, a ne k lepšímu, přišla až roku 1927, kdy v platnost vstoupil zákon, o němž více v následující podkapitole.

1.2.1 Romové v Čechách a na Moravě v období první republiky

První republika je pro nás v mnohém i dnes vzorem, zejména ve 30. letech se stávala ostrůvkem demokracie, kam za bezpečím utíkali z okolních států lidé pronásledovaní kvůli svým politickým názorům, národnosti apod. Bohužel se však ani Československá republika nevyhnula protiromským opatřením. V roce 1925 začalo ministerstvo vnitra shromažďovat informace o romské populaci a v tzv. soupisu kočovných a potulných Cikánů bylo evidováno necelých 65 tisíc osob. Skutečný počet Romů však byl nepochybně vyšší. Držiteli cikánské legitimace se později stali i zbylí (nekočovní) Romové. Je tedy otázka, jestli ministerstvo chápalo „potulné a kočovné“ jako Romy, anebo automaticky zařazovalo Romy jako „potulné a kočovné.“

V roce 1927 zákonem č. 117/1927 Sb., o potulných cikánech umožnila představitelům státu, aby vůči Romům jednali značně netolerantně až represivně. Zákon umožňoval vymezit území, do kterého měli potulní Romové vstup zakázán. To vedlo k tomu, že se Romové ještě více separovali na samotný okraj společnosti. Československá vláda řešila otázku menšinové problematiky, ale Romové nebyli tradičně vnímáni jako národnostní menšina tak jako například Němci či Poláci.¹¹ Romové se museli prokazovat tzv. cikánskými legitimacemi, které obsahovaly i otisky prstů. O něco později tato opatření ulehčila nacistům práci, když koncentrovali Romy do táborů v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu: *„I když toto mimořádné opatření mohlo být z evidenčního hlediska oprávněné, použité policejní metody pouze prohloubily protiústavnost jednání státních orgánů při řešení romské otázky. Navíc tato dokumentace se stala pro veřejné orgány nástrojem neskrývané diskriminace či represí. Předválečné Československo si pak získalo nelichotivé prvenství. V Evropě bylo první zemí,*

¹⁰ CTIBOR, Nečas a Marta MIKLUŠÁKOVÁ. *Historie Romů na území České republiky* [online]. Vyst. 12.2.2012 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>

¹¹ ČECHOVÁ, Silvie. *Romové za první republiky Evropy* [online]. Vyst. 28.10.2018 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/romove-za-prvni-republiky-jak-se-jim-zilo-8105736>

jež vydala důkladněji propracované protiromské zákony, které se staly později vzorem pro jiné evropské státy. V tomto období také v důsledku stoupající nezaměstnanosti a chudoby postupně rostou nepřátelské projevy majority vůči Romům, které ústí v početné místní pogromy, a v průběhu událostí druhé světové války dokonce vedou protektorátní administrativu k myšlence „definitivního“ řešení. Z celkové romské populace žijící na území Čech a Moravy se z koncentračních táborů vrátilo po válce jen několik stovek Romů¹²

1.2.2 Romové v Čechách a na Moravě po druhé světové válce

Po druhé světové válce téměř zcela zmizela skupina Romů česko-moravských a také německých zvaných Sinti (Sintové). Na Slovensku díky tomu, že zde existoval během druhé světové války samostatný klerofašistický stát, nedošlo k vyvraždění Romů v koncentračních táborech, ale Romové byli vyhnáni ze svých obydlí za vesnice, byli nuceni skrývat se v lesích, byli nasazováni na nucené práce a po skončení války jim často již nebyl umožněn návrat do jejich původních obydlí. Navíc měli v čerstvé paměti, jak se k nim jejich slovenští sousedé zachovali. Do Čech a na Moravu tedy slovenští Romové přicházejí na lákavou nabídku náborářů, kteří po vyhnání Němců nabírali pracovní síly do zemědělství a průmyslu v opuštěném pohraničí.

Zpočátku se Romům dostalo (ne samozřejmě všude)¹³ příznivého přijetí, ale po letech strádání měli střechu nad hlavou a jistou obživu. Úřady se také snažily, aby se vlivem válečných událostí i těžkých životních podmínek na předválečném slovenském venkově negramotným Romům, kteří často uměli jen romsky, dostalo základního vzdělání. Socialismus měl za cíl „z kapitalisty vykořisťovaného Cikána“ vytvořit „nového Cikána“ (a to třeba i za cenu odtržení dětí od rodičů).¹⁴ Obrat ve vztahu k Romům však nastal koncem 50. let, zřejmě na nátlak veřejnosti, která nelibě nesla „protěžování“ Romů a jejíž staré předsudky (posílené obdobím nacionalistické ideologie) komunistická ideologie neodstranila.

Velkým zlomem ve způsobu života kočovných, zejména olašských Romů, se tak stal rok 1959, kdy nabyl platnosti zákon číslo 74/1958 Sb. o trvalém usídlení kočujících osob. Romům zároveň zabavil jejich majetek (koně a vozy apod.) a jednoduše je nutil k usazení. Zákon také nařizoval národním výborům zajistit nově usazeným veškerou pomoc především poskytnutím řádného ubytování a zaměstnání. Ani to však neprobíhalo podle

¹² FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Bakalářská práce. s. 22.

¹³ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004.

¹⁴ ŠEBOVÁ, Barbora. „Škola Míru“ v Květušíně 1950–1954 (a její pokračování na Dobré Vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let. Praha: Univerzita Karlova, 2009. Diplomová práce.

záměru tvůrců zákona, a ještě dlouhou dobu po zákazu mnoho z nich bydlelo v izolovaných koloniích a provizorních příbytcích, například maringotkách umístěných na špalcích. Nesměli ani cestovat mimo bydliště uvedené v občanském průkazu.¹⁵

Romové během období komunismu čelili tvrdé asimilaci. Romština byla považována za „hantýrku“, děti nesměly ve škole mluvit romsky a rodinná společenství byla cíleně rozdělována (tzv. nucený rozptyl).¹⁶ Jedinou výjimkou bylo krátké období kolem tzv. Pražského jara, kdy vznikl Svaz Cikánů-Romů.¹⁷ Jinak ale nebylo Romům umožněno rozvíjet svou kulturu, vydávat periodika a knihy v romštině. Se segregovaným vzděláváním, které předurčovalo romské děti k navštěvování zvláštních škol a které je předem odsuzovalo k manuální práci, se potýká česká společnost dodneška.

Po roce 1989 došlo sice k mnoha společenským změnám, když na jedné straně byla uznána romská národnost, díky čemuž je podporována¹⁸ romská kultura, periodika vydávaná v romštině apod., ovšem na druhou stranu narostl otevřený rasismus, který se v 90. letech projevil sérií vražd z rasové nenávisti a anticiganismu.¹⁹ Vzrostl pocit ohrožení, na který Romové reagovali masivní emigrací. Navíc se kvůli ztrátě pracovních příležitostí a zadlužení v 90. letech začal zvyšovat podíl Romů v sociálním vyloučení.²⁰ Navzdory případu D. H.,²¹ navíc stále existují školy, kam dochází 99 % romských žáků, zejména v oblastech vyloučených lokalit.²² Jejich šance na budoucí profesní uplatnění a tím i na integraci je tak významně omezena. Dnešní vysokoškolsky vzdělaní Romové jsou často první generací takto vzdělaných osob romského původu, ačkoliv zde byli již dříve určití jednotlivci. Porovnáme-li však počet českých a romských absolventů vysokých škol, docházíme k několikanásobně nižšímu poměru u Romů. Důvody jsou bohužel obecně známé.

¹⁵DIENSTBIEROVÁ, Kristýna. *Před šedesáti lety začal platit zákon o trvalém usídlení kočujících osob* [online]. Vyst. 11. 11. 2018 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pred-sedesati-lety-zacal-platit-zakon-o-trvalem-usidleni-kocujicich-osob>

¹⁶KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství – romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. s.117.

¹⁷*Svaz Cikánů-Romů* [online] [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.rommuz.cz/svaz-cikanu-romu/>

¹⁸*Evropská Charta regionálních či menšinových jazyků* [online] [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty>

¹⁹KOSTLÁN, František. *† 13. 5. 1995: Tibor Berki* [online]. Vyst. 13. 5. 2013 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/po-stopach-romske-minulosti-puvod-romu-a-jejich-prichod-do-evropy>

²⁰*Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017* [online] [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty>

²¹KOSTLÁN, František. *Uplynulo 6 let od rozsudku Evropského soudu pro lidská práva v případě D. H. Vzdělávání romských dětí se ale příliš nezměnilo* [online]. Vyst. 13. 11. 2013 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/uplynulo-6-let-od-rozsudku-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-v-pripadu-d-h-vzdelavani-romskych-deti-se-ale-prilis-nezmenilo>

²²ČADA, Karel, BUCHLEROVÁ, Daniela, KORECKÁ, Zuzana, SAMEC, Tomáš, OUŘEDNÍČEK, Martin, KOPECKÁ, Zuzana, BARBORA-SPORKOVÁ, Jaroslava a Jarmila TINLOVÁ. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015.

Uvádím zde tato fakta zejména kvůli důležitosti udržovat silné rodinné vazby, tedy velké solidární sítě, které jednotlivci zajistí přežití a určitý standard, pokud nemá vyhlídky, že by se uplatnil v majoritní zkušenosti (kde navíc neustále čelí více či méně otevřenému rasismu a diskriminaci). Tato jistota však má i svou odvrácenou stranu – jako individuum musí své postoje a cíle podřizovat zájmům romské skupiny. Jak uvádí Jakub Steiner ve své stati *Ekonomie sociálního vyloučení*,²³ tato strategie, respektive reakce na diskriminaci majority, je příčinou, proč se Romové nemohou vymanit ze začarovaného kruhu chudoby.

Ve zprávě o stavu romské menšiny v ČR za rok 2017 se na základě kvalifikovaných odhadů koordinátorů pro záležitosti romské menšiny uvádí, že na území ČR žije téměř 250 tisíc Romů, což představuje 2,2 % z celkové populace ČR.²⁴ V sociálním vyloučení žije polovina romské populace (v Ústeckém a Moravskoslezském kraji až dvě třetiny tamních Romů). Tento společenský stav částečně vysvětluje, proč se mnoho mladých homosexuálních Romů podřizuje požadavkům rodiny, tají svou orientaci a vstupuje do manželství. Více konotací uvedu v kapitole Romská rodina.

Sami Romové často nevědí, do jaké skupiny Romů se jejich rodina řadí nebo jakým romským dialektem daná rodina hovoří. Většinou však vědí, kam jet na Slovensko za rodinou. Víte tedy, kde se nacházejí jejich kořeny. Dnešní mladí Romové, kteří žijí celý život v České republice, si neumí ani představit, že zhruba před 50–60 lety jejich dědové žili v romských osadách na Slovensku, anebo dokonce kočovali (ačkoliv se považují za moderní Romy a ctí tradice svých předků). Více o výchově romských dětí uvedu v následující kapitole o romské rodině a v kapitole Základní koncepty romské kultury.

²³ JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT. *Romové – kulturologické etudy*. Praha: Čeněk Aleš, 2004.

²⁴ *Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017* [online] [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty>

2. Romská rodina

Abychom pochopili rodinu v romském konceptu, je velmi důležité, abychom se na ni dívali jako na instituci ochrany jak jednotlivých členů rodiny nukleární, tak také rodiny širší. Je také zapotřebí podívat se na tuto instituci z hlediska výchovy a tradiční víry, pokud chceme porozumět romskému způsobu života, a tím tedy i způsobu, jak nahlízejí na homosexualitu obecně a na homosexuální jedince ve svých rodinách.

2.1 Koncept romské rodiny

Romská rodina tedy neodpovídá představám o rodině, jak je pojmána v individualizované západní společnosti (eskymácký příbuzenský systém), ale spíše konceptu rodových společenství známých v arabském světě. Rodina má v životech Romů absolutní přednost před individuálními potřebami, pro Romy rodina stále hodně znamená a její požadavky jsou vždy na prvním místě. Je tedy tou základní institucí, která pomáhá jednotlivcům přežít v tomto světě (*Rom romeske te merel na dela* – Rom Roma umřít nenechá, říká staré přísloví).

Veškeré problémy, ať už problémy jednotlivce nebo celé rodiny, se řeší v rámci celé rodiny.

Pro typ této rodiny se používá výraz širší rodina, tedy rodina, která nezahrnuje pouze manželský (rodičovský) pár a děti, ale rodina, která čítá několik desítek členů, od tetiček, strýců, babiček, tak také bratranců a sestřenic jak ze strany otce, tak ze strany matky (na způsob sudánského příbuzenského systému). Romové tedy mají dvě rodiny – „*pašes famel'ija*“²⁵ – tedy rodina nukleární a „*dureder famel'ija*“²⁶ – tedy druhá, ta širší rodina.

Tyto dvě skupiny však romské etnikum nijak nerozlišují, co se týká například ochoty členů jakékoliv z těchto dvou typů rodiny nabídnout pomocnou ruku, ale také se přizpůsobit požadovanému chování. Silná sociální kontrola uvnitř rodiny je zárukou, že se celá širší rodina vyhne nějakému neštěstí, které by ji mohlo uvrhnout do rituální nečistoty. V podstatě je to široká záchranná síť, která zajišťuje, že pokud se nedaří jedné větvi širší rodiny, jsou zde stále ještě další rodiny, na které se lze obrátit. Ty nemohou pomoc odmítnout.

Romské rodiny se v českém prostředí již bohužel nesetkávají tak často, jako tomu bylo dříve. Tento způsob života spíše platí u Romů ze slovenských romských osad, pokud se v rodině stane velká sláva či velké neštěstí, jako je například svatba, křtina, pohřeb. Širší rodina je vždy pospolu.

²⁵ Nelze přeložit doslovně „rodina blízko“, tedy blízká rodina.

²⁶ V překladu vzdálenější rodina.

O romské rodině tedy nelze uvažovat obecně, a to z toho důvodu, že na fungování rodiny působí hned několik faktorů. Mezi ty nejvíce zásadní patří příslušnost k subetnické skupině, stupeň sociální úrovně, způsob života a také vztah dané rodiny k romipen.²⁷ Pro lepší pochopení bude níže uvedeno několik vzorců, které jsou pro romské rodiny typické.

2.1.1 Rozdělení rolí v romské rodině

V romských rodinách zároveň vždy panovala touha po dostatku mužských potomků, a to hned z několika důvodů. Zvyšovala se tím prestiž celé rodiny, neboť v romské společnosti byl muž vždy společensky nadřazen ženě (jak praví romské přísloví, „*kalapa pro šero, džuvli ča khosno*“ – v doslovném překladu, muž na hlavě nosí klobouk, žena jen šátek). Jedná se totiž o více patriarchální a patrilinéární rodinu, než jak má majoritní společnost. Na rozdíl od dcer se v rodině očekává od syna, že bude odevzdávat veškeré své příjmy rodině, a to zejména své matce.

Nejstarší syn, pokud je stále svobodný a bezdětný, pomáhá rodičům jak finančně, tak částečně i výchovně s péčí o své mladší sourozence. Tento „*baro phral*“²⁸ od svého dětství pomáhá rodičům, dohlíží na své sourozence, umírňuje je, ochraňuje je a zastupuje své rodiče, pokud jsou nepřítomni. Mezi velmi důležitou funkcí nejstaršího syna patří ohlídat počestnost svých sester, neboť pro svobodnou matku se velmi těžce shání ženich. Na jeho bedrech je tedy, aby rodina neměla *ladž*²⁹, tedy velkou hanbu.³⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že romská společnost je velmi tradičně rozdělena na mužskou a ženskou část a odlišná pravidla platí pro muže a jiná pro ženy. Muž se tak od mládí stává strážcem hodnot, cti rodiny, její vnější reprezentace, což se projevuje například tak, že spíše naleznou homosexuální děti zastání u svých matek než u otců, kteří se musí alespoň na oko tvářit, že o homosexualitě svého dítěte nevědí.³¹

²⁷POLÁKOVÁ, Jana. *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* [online]. Hradec králové, 2014 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: http://skip.knihovnahk.cz/sites/default/files/aktuality/prilohy/materialy_romska_rodina_0.pdf?fbclid=IwAR1tLubcua7Hu1nJETAll1B-F-jgcQjnMcdYJ2uj7PaLeKtN78UO2xLKCbM

²⁸ Z romského jazyka: velký bratr.

²⁹ Z romského jazyka: Ostuda

³⁰ŠEBKOVÁ, Hana a kol. *Úloha nejstaršího syna v romské rodině*. Časopis romistických studií Romano džaniben (1-2): 1996.

³¹ „Máma tehdy seděla vedle mě, v jednu chvíli se ke mně naklonila a zašeptala, to je tvůj přítel vid', neboj se, já proti tomu nic nemám“. Takže ona to vzala v pohodě.“ Z rozhovoru s mladým romským homosexuálem. Dostupné z: Lubomír Čipčala. *Ani ryba ani rak, jsem Ota! Příběh Roma adoptovaného českou rodinou* [online]. Vyst. 24.2.2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/ani-ryba-ani-rak-jsem-ota-pribeh-roma-adoptovaneho-ceskou-rodinou>

Nežli se z dívenky stane matka a z chlapce otec, musí projít nevyhnutelnými výchovnými etapami. Na řádnou výchovu dohlíží nejdříve rodiče a další rodinní příslušníci, a to až do doby, kdy dcera opouští dům své matky a nastěhuje se do domácnosti svého manžela. Zde přebírá výchovu do vlastních rukou matka ženicha, která mladou nevěstu učí vařit, uklízet a starat se o domácnost podle zvyklostí tchýniny rodiny. Od mladé nevěsty se očekávalo, že se naučí vařit a připravovat jídlo podle rituálních zvyklostí domu, do kterého se přivdala.³²

Tento fakt, že romská žena je „méně“ nežli romský muž, neplatí za všech situací. Pozice ženy jako matky jí v rodině zaručuje důležité postavení. Čím více dětí žena má, tím více váženou ženou a matkou se stává. Její rady a poznatky z výchovy a starání se o děti z ní činí moudřejší, životem zkušenější, a tím pádem se stává pomyslným vzorem pro mladší generace matek. To hraje určitou roli v konzervativním přijímání například nových postupů v péči o děti. Romské matky více spoléhají na postupy předchozí generace, tedy svých matek než na vědecká doporučení pediatrů. Materství ženu posouvá v romské hierarchii z nejnižší pozice dcery a snachy na vyšší společenské postavení. Žena totiž dokázala, že se může se o své děti postarat a z pozice poslušné snachy se z ní stává vůdčí osoba své vlastní rodiny. Toto ocenění za materství je jednou z příčin, proč méně romských dívek i rodin považuje za důležité, aby dosáhly vyššího vzdělání a více se zaměřovaly na rodinu. Tím se dostáváme k otázce postavení dětí v romské rodině.³³

2.2 Dítě v romské rodině

Novorozenec je v romské rodině považován za velké štěstí a požehnání od Boha. Děti jsou bohatstvím Romů, které může z dlouhodobého hlediska zajistit prosperitu. Dříve bylo zcela běžné mít 8 až 10 dětí nejen v případě romských dětí, ovšem vysoká úmrtnost na dnes vymýcené nemoci však byla příčinou, že dospělosti se dožila sotva třetina potomků, která byla schopna se postarat o stárnoucí rodiče. Dnes k vyššímu počtu dětí není z ekonomických důvodů i díky vzdělání a dalšímu důvod. Nejsou výjimky, kdy rodiny mají pouze dvě děti, či dokonce jedináčka, aby se svému potomku mohli co nejvíce věnovat a dopřát mu vzdělání.

³² ŽLNAYOVÁ, Edita a kol. *Postavení a úloha ženy–matky muže–otce v romské rodině*. Časopis romistických studií Romano džaniben (1-2): 1996.

³³POLÁKOVÁ, Jana. *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* [online]. Hradec králové, 2014 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: http://skip.knihovnahk.cz/sites/default/files/aktuality/prilohy/materialy_romska_rodina_0.pdf?fbclid=IwAR1tLubcua7Hu1nJETAl1B-F-jgcQjnMcdYJ2uj7PaLeKtN78UO2xLkcbM

Romové pohlíží na rodičovství jako na velmi důležitou životní etapu a na jakousi povinnost vůči rodině. Děti upevňují romská manželství a soudružnost širších rodin, v rámci, kterých ke sňatkům dochází. Neopominutelným důvodem, proč měli v minulosti Romové více dětí, byla snaha o silnou, tedy početnou rodinu, neboť čím více dětí (členů rodiny) mají, tím se rodina stává silnější a může mít převahu nad jinými rodinami. Jak praví romské přísloví: *Jekh daj, jekh dad but čhave – oda le Romengeri zor* (Jedna matka, jeden otec, hodně dětí – v tom je síla Romů). Romové tak měli často více dětí, a to mělo velmi praktické důvody.

Pokud by romský pár neměl potomky, neměli by ve stáří oporu ve svých dětech a neměl by se o ně ve stáří kdo postarat. Dítě, které má spoustu sourozenců, má po smrti svých rodičů stále nablízku někoho, na koho se může obrátit s prosbou o pomoc a nezůstane na tomto světě sám. Svůj vliv na vyšší romské porodnosti má bezesporu i katolická církev, která pohlíží na antikoncepci a interrupci jako na hřích a která podobně jako Romové touto politikou velké porodnosti sledovala mocenské cíle (tj. rozšířit co nejvíce řady svých stoupců).

2.2.1 Výchova dítěte v romské rodině

Výchovné praktiky romských matek jsou v něčem odlišné, než je standard u neromských matek. Obě skupiny matek bezpochyby své děti velmi milují, ale větší rozdíl ve výchově můžeme pozorovat ve skutečnosti, že romskému dítěti v raném dětství není v rodině skoro nic zakazováno. Zkrátka, pokud si chce dítě hrát, mluvit, plakat, jíst atd., tak mu je to dovoleno, i když je to zrovna v nevhodnou dobu.

Malým dětem, a především novorozencům je věnována velká míra pozornosti, neboť do křtu je dítě velmi zranitelné. O této zranitelnosti, se dozvíte více v následující kapitole, která se zabývá romskými zvyky a tradicemi. Dítě je stejně hýčkáno, milováno a rozmazlováno jako v majoritní společnosti až do doby, než začne samo chodit. Jakmile je dítě ve věku, kdy začne samo chodit, tak velkou míru zodpovědnosti za výchovu dítěte přebírá nejstarší dcera nebo starší sourozenci obecně. Zde můžeme tedy pozorovat, že svět dětí a dospělých není tak striktně oddělen. Romské děti oproti dětem z majoritní společnosti mají tedy více svobody, ale zároveň i více povinností a snad i z těchto důvodů mohou mít romské děti ve škole mnohé potíže.

Pro Romy obecně je velmi typické, že otázka sexu a sexuality je tabu. V neromských rodinách je zcela běžná praxe, že otec mluví se synem ohledně sexuality, stejně tak jako matka o těchto záležitostech poučí svou dceru. Toto romská rodina postrádá, což je zapříčiněno konceptem *romipen*. Vše tělesné, zejména to, co se týká spodní poloviny těla

(tedy vyměšování a rozmnožování), je tabu z důvodu rituální nečistoty. O těchto věcech se nemluví, neboť by se tím mluvčí „znečistil.“ Dalším důvodem je bezesporu i pocit studu a úcta ke starším. Tyto důvody mají podíl na tom, že se romské dívky stávají matkami poměrně v brzkém věku.³⁴

Shrnutí této kapitoly, tedy toho podstatného k tématu této práce, je následující: Romská rodina udržuje velmi silné rodinné vazby, a to nejen v rámci užší (nukleární) rodiny, ale také v rámci širší rodiny. Role žen a mužů jsou velmi tradičně rozděleny. Jednotlivec se pak snaží vyhovět přání rodiny, protože bez její záchranné sítě se ocitá v existenční nejistotě. Romská rodina bez dětí už není vnímána jako „správná“ rodina. Hovořit o věcech, které se týkají sexu, je tabuizované.

Z výše uvedených důvodů jasně vyplývá, proč Romové na homosexualitu pohlížejí nepřívětivě. Z homosexuálního vztahu *nemůže* vzejít dítě a tím je ohrožena síla a důležitost celé rodiny. Homosexuálové také popírají tradiční rozdělení rolí na ženy a na muže. Další příčinou, proč někteří Romové odmítají přijmout homosexualitu svých dětí, může být fakt, že obecně je téma sexuality, ať už je jakákoli, zkrátka stále tabu.

³⁴ POLÁKOVÁ, Jana. *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* [online]. Hradec králové, 2014 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: http://skip.knihovnahk.cz/sites/default/files/aktuality/prilohy/materialy_romska_rodina_0.pdf?fbclid=IwAR1tLu bcua7Hu1nJETAlI1B-F-jgcQjnMcdYJ2uj7PaLeKtN78UO2xLKcbM

3 Základní koncepty romské kultury

Pro pochopení pojetí homosexuality v romských rodinách je základním předpokladem seznámit se sociokulturními vlivy, které formují hodnotový systém Romů a tím i jejich názory a chování. V dnešní době můžeme pozorovat odklon od tradičního způsobu života a přiblížení se k modernizaci. Pod vlivem socioekonomických podmínek, majoritní společnosti, médií, internetu atd. se vytrácí aktivní znalost romštiny a mnohé po staletí udržované tradice. Mladá generace se považuje za moderní Romy, vzhlíží k afroamerické kultuře a mnohé tradice, na kterých lpěli jejich rodiče a prarodiče, jim již připadají zastaralé. Jak si ale ukážeme, existuje něco, co se vytrvale ve výchově dětí předává dál a spojuje i dnešní mladou generaci Romů bez ohledu na životní podmínky, ve kterých žijí.

3.1 Romipen

Romipen, tedy v překladu „romství“, je soubor hodnot a vzorců chování, kterými se řídí nebo by měl řídit každý (slušný) Rom. Není to však jednoduché a často se jedná jen o těžko vyjádřitelný pocit, kterým se při svém rozhodování řídí. Romský básník a překladatel Vlado Olah mezi hlavní hodnoty romipen uvedl *úctu ke starším, pohostinnost, pomoc potřebným, soudržnost, kulturu stolování, ale také způsob vystupování a chování na veřejnosti*.³⁵

Romská muzikantka a spisovatelka Olga Fečová se pro server Romea.cz v rozhovoru vyjádřila takto: *„Romské Romipen je naše identita, základ romské identity, to je to nejdůležitější. Znamená rodinu, přátele, naše romské zvyky a naši romskou kulturu, ta je strašně důležitá. Dřív bylo romipen víc uznávané, zažité, byl tam obrovský respekt. Mladí si velice vážili starších, ctili je, rodina se scházela – ne jenom ta nejbližší, široko daleko jsme byli pořád jakoby příbuzní. Přitom jsme třeba příbuzní nebyli. A když mě potká někdo z romské komunity, a nejenom mě, ale starší osobu, tak i když ví, jak se jmenuju, tak mi řekne „teto“, nebo když jsem starší, tak „babičko“. To je na tom hezké, alespoň mně se to strašně líbí. Je fakt, že my jsme svým babičkám a strejdům vykali, dneska se tyká, což je možná dobře i nedobře*.³⁶

³⁵OLÁH, Vlado. *Romipen*. [online]. Vyst. 25.2.2014 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/t/ZA/18399/ROMIPEN.html/>

³⁶ *O Romech se říká málo pozitivních věcí* [online]. Praha, 2018 [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: MOREE, Dana. *O romech se říká málo pozitivních věcí* [online]. Vyst. 9.10.2018 [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/olga-fecova-o-romech-se-rika-malo-pozitivnich-veci>

Romipen je tedy celkově hodnotový systém, soubor pravidel chování a tradic, jejichž dodržování definuje příslušnost k romské menšině. Mezi základní předpoklady správného přístupu k romskému způsobu života patří bezpodmínečná loajalita a pomoc příbuzným, pohostinnost vůči hostům, úcta ke starším a zemřelým příbuzným atd. Tyto hodnoty přetrvaly v Romech do dnešních dní a jsou jim nápomocny při různých životních situacích jak šťastných, tak i těch méně šťastných. Skrze *romipen* se Romové sebepojují. *Romipen* tedy můžeme zjednodušeně překládat právě jako romství.

3.1.1 Koncept rituální čistoty a nečistoty

Právě zmiňovaná kultura stolování, pravidla komensality,³⁷ tedy ve stručnosti s kým je vhodné stolovat (v širším slova smyslu stýkat se) a s kým nikoliv, ale i způsob vystupování a chování na veřejnosti úzce souvisí s konceptem výše zmíněného konceptu rituální čistoty neboli *žužipen*. Tato podkapitola je stěžejní pro ucelené pochopení problematiky vnímání homosexuality v romských rodinách. Koncept rituální čistoty je v přímé vazbě s konceptem „*degeštví*“.³⁸ Konceptu „*degeštví*“ bude věnována následující kapitola.

Jak jsem uvedl v první kapitole, Romové jsou původem s Indie a jak je obecně známo, v indické společnosti dosud hraje velkou roli kastovní systém: „*Starobylé tradice romského etnika mají své kořeny ve svébytné, po staletí přísně respektované (a tedy setrvačné) stratifikaci společnosti, diametrálně odlišné od historických společenských formací evropských. Je to systém kast, jehož součástí byli Romové ve své pravlasti (v Indii přežívá dodnes). Jeho podstatou je rozdělení obyvatelstva do uzavřených, od sebe výrazně izolovaných skupin, z nichž každá má ve společenské hierarchii své místo (sociální a profesní status), ale také přesně vymezený úkol, službu vůči ostatním složkám společnosti. Ta spočívá ve výkonu přesně vymezené fyzické práce (buti – zaměstnání), event. provozování hudby, zábavných, léčitelských a jiných aktivit, děděných z generace na generaci.*“³⁹

Podle Mileny Hübschmannové Romové patřili k nejstarším obyvatelům Indie. Dodnes si Romové ponechali starobylé kořeny z Indie v podobě společenských pravidel: „*Rituální zákazy, se týkají např. společného stolování nebo používání nádob na přípravu jídla pro*

³⁷ *Původ Romů* [online] [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>

³⁸ Z romského slova „*degeš*“ v překladu nečistý Rom, Rom který nedodrží *romipen*.

³⁹ PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004.s. 11.

*příslušníky nižší kasty, pojídání ‚nečistých‘ druhů potravin, dotýkání se cizích odpadků apod.*⁴⁰

Pro lepší pochopení rituální čistoty se to pokusím trochu více upřesnit a uvést příklad.⁴¹ Pravidla čistoty tvoří základ romské kultury a tvoří pomyslnou hranici mezi Romy a Neromy, ale i „nečistými“ Romy. Správné romství tedy označujeme termínem „*žužipen*“⁴² a na opozitní straně stojí označení „*degeš*“.⁴³ Nejhorším možným utrpením je být označen za nečistého, protože tento stav se de facto rovná svým způsobem exkomunikaci. Angus Fraser uvádí různá tabu, která se týkají lidí, předmětů, části těl, jídla apod.⁴⁴

Tento koncept vychází z víry v existenci určité nehmotné magické entity, které svou přítomností rituálně znečišťují svého nositele. Nejedná se tedy nikoli o vnímání ve smyslu hygieny (i když určitá hygienická pravidla zde mají svůj význam), ale zejména o chování, které porušuje požadovaná morální pravidla a konvence (například gambling, drogová závislost či nevhodné chování ke starším lidem, dětem apod.). Nositelem této rituální nečistoty může být věc, zvíře a také člověk. Rituálně nečistým se může Rom stát během svého života například tak, že se bude „kontaminovat“ vztahem s „nečistým“ člověkem, konzumací jídla ve společnosti takového člověka, anebo se tak již může dokonce narodit, respektive narodí se do rodiny s tímto statutem.⁴⁵

Odtud pramení i potřeba udržování širších příbuzenských vazeb, které zajišťují vhodného kandidáta pro sňatek, záruku, že bude z tzv. „dobré (žuži) rodiny“ a zároveň silné sociální kontroly, která zajišťuje, aby nebyla celá rodina nevhodně se chovajícím členem „pošpiněna“, tedy v očích ostatních považována za „degešskou.“ Tento termín je často samotnými Romy zmiňován, pokud chtějí vyjádřit, že nesouhlasí s chováním lidí, například ve vyloučené lokalitě. Stávají se pro ně lidmi, kteří nemají úroveň, tedy degeši. V myslích takto hodnotících Romů tito rituálně nečistí lidé žijí v prostředí, které samo o sobě popírá podmínky pro udržení rituální čistoty, při vaření (například společné kuchyně v ubytovnách).

⁴⁰PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004, s. 11.

⁴¹ Pro ty, které by toto téma rituální čistoty zajímalo více do hloubky, doporučuji diplomovou práci Kristýny Fridrýškové *Rituální čistota u Romů*. Diplomová práce s názvem *Rituální čistota u Romů* obhájená roku 2010 v Praze na Karlově univerzitě.

⁴² Z romského jazyka – čistota.

⁴³ Z romského jazyka – nečistý. Toto označení částečně připomíná nejnižší kastu v systému – tzv. nedotknutelné.

⁴⁴ Srov. BAKALÁŘ, Petr, *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004.s. 138.

⁴⁵Srov. JAKOUBEK, Marek. *Romové konec nejednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004.s. 51.

Faktem však je, že i chudí Romové udržují tato pravidla, dbají na čistotu prostředí, v němž vaří a stolují. Avšak společné prostory, ve kterých se pohybovali lidé, o kterých nevědí, nebo si myslí, že nedodržují pravidla romipen (např. drogově závislí), nechávají stranou svého zájmu: „*Rodové zákony se musely přísně dodržovat, neboť Romové věřili, že jejich zachování ochrání celou skupinu před nečistými silami, tedy zjednodušeně před zlem v jakékoliv podobě. Překročení zákona a nepotrestání viníka v této souvislosti znamenalo ohrožení celé skupiny. K nejprísněji dodržovaným pravidlům patřily normy, související s přípravou a konzumací pokrmů. Podobné zásady jsou známy i z kultury jiných národů (židovský košer pokrm), ale romský způsob dodržování uvedené zásady se asi nejvíce blíží indické kulturní tradici a je možné, že z ní také vychází. Pro popsání uvedeného jevu je možno užít termínu rituální čistota jídla, který ovšem sami Romové neznají. Jedná se o celý soubor zásad, jejichž dodržování se tu méně, tu více lišilo v rámci jednotlivých skupin. Přísně se sledovala zejména konzumace určitých druhů masa. Podle tohoto hlediska se také Romové mezi sebou vždy rozlišovali. Rituálně čistí, pro které bylo koňské či psí maso tabu a také v jiných ohledech udržovali přísnou osobní hygienu i čistotu svých příbytků, se nazývali žuže Roma. Naproti tomu Romové požívající nečistá masa (pozn. autora: psí, koňské), případně mršiny, byli považováni za horší sortu – tzv. degeša, nebo také dubki či pšare. Žužo Rom by nepřijal jídlo od degeše, i když vztahy s touto skupinou mohly být korektní a laskavé. Přísná pravidla se týkala také chování ženy ve skupině. Obecně se požadovalo, aby žena byla vzorem morálky uvnitř rodiny, patrně z toho důvodu, že měla na starosti výchovu dětí, zatímco garantem rodiny a její cti navenek byl muž. Nevěra ženy se zpravidla trestala nejvyšším trestem, kterým bylo vypovězení z komunity. V dobách pronásledování se Rom bez kruhu své rodiny ocital zcela bezprizorný, napospas nepřátelské společnosti, od které nemohl čekat podání pomocné ruky.*“⁴⁶

Určité praktiky, které jsou spojené s rituální čistotou, jsou uvedeny v praktické části této práce, kde rozebírám důvody k položení konkrétních otázek respondentům (například jaké romské tradice dodržují). Některé tradice a rituály pro lepší pochopení jsou vysvětleny v příloze této práce „*příloha A,*“

⁴⁶HORVÁTHOVÁ, Jana, *Romové tradice a současnost – O Roma angoder the akának*. Brno: SVAN, 1999. s. 21.

3.1.2 Aspekt degešství

Člověk, který je rituálně nečistý, se v romštině označuje již zmiňovaným slovem „degeš.“ Degešem se člověk buď narodí, pokud je jeho rodina považována za „degešskou“, anebo se „degešem“ může během svého života stát, a to takovým způsobem, že přijde do styku s věcmi, či osobami, které již nečisté jsou, anebo se „rituálně pošpiní“ svými skutky. Tedy způsobí sobě i rodině „ladž“ – hanbu, ostudu. Rád bych na tomto místě uvedl své vlastní zkušenosti s označením „degeš“, se kterým jsem byl obeznámen v dětství a které v naší rodině mělo silný význam.⁴⁷

Tomuto tématu je věnováno množství romistické literatury. Vybírám pro ilustraci úryvek z rozsáhlého výzkumu Tomáše Kobese, který probíhal na východním Slovensku. Dává nám možnost porozumět konceptu degešství a velké míře také tomu, proč je samotnými Romy kladena taková pozornost udržení statusu rituálně čistých: *„Být degešem znamená v romských osadách žít ve velké hanbě. Obecně se degešství vztahuje k představám o správném způsobu života. Všichni ti, kteří slevují z morálního ideálu, se vystavují riziku této klasifikace. Homosexualita jako špatný způsob života, který svým žánrem a stylem neodpovídá normám odvozeným ze strukturálních podmínek jednání, tak může být klasifikována na základě svého významového rozsahu jako ‚bari ladž‘⁴⁸ a ztotožněna s degešstvím.“⁴⁹*

Jak je ve výzkumu Tomáše Kobese zmíněno, homosexuálové jsou u některých z Romů řazeny do kategorie degešů. Homosexualita je tak vnímána jako špatný způsob života, který neodpovídá správnému romskému stylu bytí. To hlavně pramení z představ o funkčnosti těla a s tím i se souvisejícím sexuálním stykem. Homosexuální praxe je v tomto případě sociálně neakceptovaná.⁵⁰

Degeš je tedy pravý opak „žužo roma nebo žuži romni“, jsou to lidé, kteří tedy nedodržují pravidla rituální čistoty, jedí nečistá jídla, vykonávají nečisté práce, nemají stud a ohled k ostatním a neumí se chovat podle kulturních a morálních pravidel, ale také se může

⁴⁷Jako malý jsem si chtěl hrát s jedním klukem z naší ulice a chtěl jsem ho navštívit u nich doma, anebo jsem ho chtěl pozvat k nám domů, abychom si zahráli hry na televizi. To však nebylo možné, protože moji rodiče měli jeho rodinu za „degeše“, takže by bylo dost možné, že bych od nich chytil vší, argumentovali moji rodiče. Za degeše jsme považovali ty Romy, kteří chodili oblečení ve špinavém oděvu, neupraveni, nelibě páchnoucí a také ty Romy, o kterých se říkalo, že jedí psy (rukone), zkrátka „degeš“ pro nás byl Rom, který dělá (ostatním Romům) ostudu. Slovo degeš pro mě a pro mé dvě starší sestry fungovalo také jako strašák, neboť náš otec vždy říkal, že nás dá těm degešům, co bydlí za vodou (v místě, kde se nacházela menší vyloučená lokalita), když nebudeme poslouchat.

⁴⁸ Z romského jazyka v překladu „velká hanba, ostuda“.

⁴⁹KOBES, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis 49 (1): 2013

⁵⁰Srov. KOBES, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis 49 (1): 2013

jednat o označení homosexuály. Dříve se toto označení používalo hlavně pro ty, kteří se takto provinili nebo nedodržovali tyto zásady. Dnes je toto označení používáno rozšířenějším způsobem, nejen pro ty, kteří jedí zdechliny, psy, kočky, ale také pro ty Romy, kteří chodí špinaví, neupravení, burany, Romy, kteří nedodržují hygienu, ale i mluví vulgárně, nevychovávají své děti k pravidlům romipen apod.⁵¹

3.2 Romové a víra

Tato kapitola je také velmi důležitým vodítkem k pochopení problematiky pojmání homosexuality v romské společnosti, neboť i specifická víra Romů v Čechách a na Slovensku má zásadní dopad na každodenní život a rozhodování se v různých oblastech života Romů. Romská kultura až do nedávných dob nebyla kulturou literární, proto ani víra nebyla předávána písemně a z toho důvodu není pevně zakotvena v náboženských textech (tak jako třeba křesťanství v Bibli), ovšem náboženské cítění u Romů má svá specifika, která je staví do stejné roviny jako u majority a dávají tak víře stejnou hodnotu jako vírám jiným.

Romy, tak jak je to například v Indii, nesjednocuje nějaký jednotný náboženský systém. Většinou přejímají a upravují si ke svému obrazu víru většinové společnosti, mezi kterou žijí. V Evropě, tedy i v České republice, se tak nejčastěji hlásí k *římskokatolickému vyznání*. Zajímavým příkladem je uctívání svaté Sary, kterou Romové považují za svou patronku a nazývají ji *Kali Sara*⁵² – Černá Sára a každoročně za ní putují do *Saintes Marie de la Mer* na jihu Francie. Černých madon či svetic je bezesporu v křesťanství více a na základě zjištění indických historiků tyto oslavy probíhají téměř identicky jako ceremonie okolo hindské bohyně Durgy, jež je známá také jako Kálí.⁵³

O Romech se však dá říct, že nejsou žádnými horlivými katolickými praktikujícími. Důležité však pro ně jsou hlavně přechodové rituály (křest, pohřeb), které vnímají především jako ochranu před zlými/nečistými silami (*beng – d'áblem*) a kde se víra praktikuje. Rozhodně nelze víru uvádět do souvislosti s každotýdenní nedělní návštěvou kostela (apod.) -

Romové věří v moc čarodějnic (*bosorki, čohany*) a dělají množství rituálů, které je mají ochránit před uhranutím a prokletím. Zároveň i tyto praktiky někdy využívají k dosažení svých cílů (očarování objektu své milostné touhy) a velmi specifická je víra v návrat duší

⁵¹ FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna. *Rituální čistota u Romů*. Praha: Univerzita Karlova, 2010. Diplomová práce.

⁵² Z romského jazyka: Černá Sára

⁵³ Indická bohyně smrti.

zemřelých, tzv. *mule*⁵⁴, kteří mají schopnost komunikovat s živými, varovat je před neštěstím, anebo je naopak i ohrozit na životě. Velký význam tudíž přikládají snům a jejich výkladu, ochraně různými magickými předměty, talismany pro štěstí (svaté obrázky, zlaté šperky, červené šňůrky či svěcená voda), ale i magickými rituály (viz níže). Nic z těchto zvyků však jim nebrání v přijímání křesťanských svátostí.

Intenzita a způsob zbožnosti se projevuje odlišně v rámci subetnických skupin a rodů. Starší generace má obvykle s Bohem silný vztah, pro který ale nepotřebuje církev jako svého zprostředkovatele. Mladí Romové, snad kvůli celospolečenské sekularizaci, víru v Boha moc neprožívají a žijí velice světským způsobem.

„Osobitost romské společnosti, a tudíž i jejich víry a rituálů, spočívá v tom, že si ze svého kontaktu s ostatními společnostmi uvážlivě vybírá a do své kosmologie začleňuje a přebírá pouze určité jevy. Jednotlivé prvky tak nabývají nových významů, jsou formovány nové vztahy mezi starými sociologickými kategoriemi. Na konkrétním příkladu to tedy znamená, že konkrétní prvky křesťanství jsou vyzvednuty ze svého starého kontextu a symboliky a pečlivě a uváženě vsazeny do kontextu nového, ve kterém je jejich symbolika jiná a mnohdy velmi odlišná od jejich původního významu. Studujeme-li proto víru a rituály Romů a narazíme-li na prvky nápadně podobné např. křesťanství, bývá největší chybou, která pak následně vede k nepochopením právě fakt, že tyto podobné jevy zkoumáme a porovnáváme právě z pozice křesťana. Aby však toto studium víry a rituálů jiné společnosti bylo plnohodnotné, je potřeba snažit se osvobodit od názorů a výkladů své vlastní kultury co možná nejvíce nebo si alespoň své ovlivnění neustále uvědomovat a náležitě tento fakt začlenit do konečných výsledků studie“

55

Jak je tomu pro všechny známé kultury, tak i pro Romy je velkým životním mezníkem narození a smrt člověka, tak také přechodové rituály a rituály spojené s uzavíráním manželství. Romská víra je tedy kombinací křesťanství spojená s animismem a magií. Tato kombinace vytváří tedy unikátní systém víry, který je pro romskou společnost tak typický⁵⁶

Jak již bylo zmíněno výše, romská víra a rituální praxe má bezpochyby velký vliv také na to, jak se v romské kultuře pohlíží na manželství. Původ z Indie je zde velmi patrný a můžeme si povšimnout příkladu, kdy Indové dodržují „*dharmu*“⁵⁷, která řídí celý život

⁵⁴ Z romského jazyka: Duch mrtvého příbuzného nebo duch obecně.

⁵⁵ HORVÁTHOVÁ, Jana, *Romové tradice a současnost – O Roma angoder the akának*. Brno: SVAN, 1999.

⁵⁶ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana, *Romové tradice a současnost – O Roma angoder the akának*. Brno: SVAN, 1999.

⁵⁷ Dharma je jeden z cílů života. Dharma je v podstatě nejvyšší vesmírný řád, který drží společnost pohromadě.

věřícího. Stejně tak je tomu u Romů. Dharma je však vyměněna v tomto případě za obdobu již zmíněného souboru pravidel a norem známého jako „romipen.“ Praktický přínos tohoto důrazu je zejména v přežití/rozmnožení skupiny, tedy v zajištění potomků. O důležitosti plodit děti vypovídá tlak, který je v romském společenství kladen na ženu. Ta často získává pro ostatní hodnotu až tehdy, pokud porodí alespoň jedno, ideálně však více dětí.

3.2.1 Homosexualita a křesťanství

Tuto kapitolu jsem do své práce zahrnul z důvodu, že je důležité uvést, jak na homosexualitu po dlouhou dobu pohlížela církev jako taková. Neboť křesťanské církve (nejen katolická, ale také například *Svědci Jehovovi*, *Adventisté sedmého dne* atd.) mají dnes velký vliv na smýšlení romských věřících, a tedy i na romské rodiny.

3.2.1.1 Homosexualita ve starém zákoně

Jak je uvedeno v prvních dvou kapitolách Geneze, partnerský vztah, manželství zahrnují podnět k plození a novému stvoření. Biblická nauka o homosexualitě se právě opírá o tato tvrzení a homosexualitu jako variantu pro stvoření vylučuje. Toto je samozřejmě logické, z homosexuálního vztahu zkrátka nové božské stvoření nevzejde. Proto se na toto odsuzování nesmíme dívat jako na reakci proti pohanům, nýbrž jen jako na logický důsledek.

Toto odsouzení homosexuálů a homosexuálního chování se zdá být ve Starém zákoně ve starověku jako jediné. Na Blízkém východě se homosexuální chování běžně respektovalo, i když nebylo bráno za zcela běžné například, jak tomu bylo ve starověkém Řecku.

V Mezopotámii se homosexualita trestala jen za předpokladu, že byl vyvíjen nátlak a nejednalo se o oboustrannou záležitost. Podobně na tom byl například také Egypt, zde nebyla povolena pouze pederastie. Velké biblické „ne“ vstupuje také do zákonů, jak se píše v Levitiku: „*Nesmíš spát s mužem (zakar = mužské pohlaví), jako se spí se ženou; to by byla ohavnost.*“ A: „*Jestliže někdo spí s mužem, jako se spí se ženou, potom spáchal ohavnost; oba budou potrestáni smrtí; jejich krev padne na ně (Lev 18,22).*“⁵⁸

3.2.1.2 Současná církev a postoj k homosexuálům

Takový postoj k homosexuálním jedincům a k homosexuálním praktikám byl po tisíciletí neměnný. Nic zásadního ohledně pojmání homosexuálů se nezměnilo ani v novém miléniu. Rád bych v této práci uvedl výrok papeže Jana Pavla II.: „*Ve jménu římské církve mohu stěžít vyjádřit hořkost nad znevážením Velkého jubilea svatého roku 2000 a urážku církevních hodnot ve městě, které je tak drahé křesťanům po celém světě.*“ Tento výrok byl vyřčen na

⁵⁸ Srov LAUN, Andreas. *Homosexualita z katolického hlediska*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.s. 152.

začátku července již zmiňovaného roku a mířil na oslavný pochod LGBT jedinců.⁵⁹ Nicméně v historii lze nalézt i příznivější příklady přístupu církve ke svým homosexuálním věřícím.

Představitelé církví a s církvemi spojená aktivistická sdružení však odmítají rovnocenné postavení homosexuálů ve společnosti, a to nesmírně rozličnými formami. Například oficiální dokument církevní instituce list Kongregace pro nauku víry vedené kardinálem Josephem Ratzingerem z roku 1986 uvádí:⁶⁰ „*Ačkoliv zvláštní inklinace homosexuální osoby není hřích, je to více či méně silná tendence směřující k niternému morálnímu zlu, proto tato inklinace sama musí být vnímaná jako objektivní porucha.*“⁶¹

Takové vyjádření jen potvrdilo negativní a odsuzující postoj katolické církve vůči homosexuálům. Na takové a podobná vyjádření církve bylo samozřejmě mnoho ohlasů. Baptistický kazatel Troy Perry, který založil organizaci „Universal Fellowship of Metropolitan Community Church“ (Obecné společenství metropolitní komunitní církve, ve zkratce MMC). Několikatisícové členství homosexuálních věřících se může těšit MMC v USA i jinde ve světě, dokonce i v takových zemích, kde bychom to jen stěží čekali například v Rumunsku i přes to, že je zde homosexualita stále marginalizována.⁶²

I když se současný papež František ještě v roce 2018 o homosexualitě vyjadřoval jako o „módním výstřelku“, v současnosti je mnohem otevřenější. Jedná se o poměrně liberálního papeže, dokonce v listopadu 2019 negativní postoj k LGBT lidem přirovnal k nacismu. Papež katolické církve, římský biskup a suverén státu Vatikán ve své řeči přirovnal některé vyjádření vlády k proslovům Adolfa Hitlera z let 1934 až 1936. Špatné projevy vůči homosexuálům představují podle něj model nenávisti a vyřazování, stejně tak jak tomu bylo u Židů, Romů a homosexuálů za druhé světové války. Pokud se tento postoj nezmění a bude udržitelný i za dalších papežů a představitelů církve, je možné, že časem i katolická církev pod vlivem společenských změn bude na homosexuály pohlížet rovnoprávně.⁶³

Jak je psáno výše, partnerský vztah, manželství zahrnují podnět k plození a novému stvoření. Takováto a podobná tvrzení z Bible jsou pro Romy stěžejní, neboť právě v potomstvu je síla romské rodiny. Dalším důvodem na nevrhelé pojmání homosexuality

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 197.

⁶⁰ Srov. PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita pokusy o integraci*. Praha: Torst, 2012. s. 11.

⁶¹ Tamtéž, s. 11.

⁶² Srov. Tamtéž, s. 28.

⁶³ MURAJDOVÁ, Alexandra. *Papež František se veřejně zastal homosexuálů. Negativní postoj lidí k LGBT papež František přirovnává k nacismu*. REFRESHER.cz. REFRESHER – Hlas moderní generace [online]. Vyst. 16.11.2019 [cit.2020-04-25]. Dostupné z: <https://refresher.cz/76650-Papez-Frantisek-se-verejne-zastal-homosexuálu-Negativni-postoj-lidi-k-LGBT-papez-Frantisek-prirovnava-k-nacismu>

u Romů je právě domněnka získaná z křesťanského učení, že homosexualita je něco špatného a takové chování je proti Bohu, tedy nepřirozené.

4. Homosexualita u Romů

Jak již v úvodu bylo řečeno, toto téma je velmi řídky zmapováno. Z tohoto důvodu budu uvádět příklady prací, které se tomuto specifickému tématu věnovaly podrobněji. Ve své práci vycházím hlavně z práce „*Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách*“ od Tomáše Kobese.⁶⁴ Dále jsem se nechal inspirovat bakalářskou prací Lukáše Vojtěcha Vodenky⁶⁵.

Homosexuální praxe je u Romů podle autorů netolerována z důvodů, které lze redukovat na stigmatizační komplex. Tento komplex je totožný s konceptem degešství a pak představy o tom, jak funguje lidské tělo, vymezují sociálně akceptovatelné formy sexu. Toto hraje hlavní roli v posuzování, co je akceptovatelné a co nikoli v oblasti sexuálních praktik u Romů.

Jak ve své práci uvádí Tomáš Kobes, mladší generace jsou ve srovnání s generacemi staršími mnohem tolerantnější. Tato tolerance však má své limity. Tím hlavním a zásadním faktorem je skutečnost, že plnohodnotnými členy romských společností se homosexuálové nestanou, a to z důvodu nemožnosti rodičovství.: „*Romští homosexuálové byli v mikrosociální struktuře komunity často společensky degradováni, jejich homosexuální chování se považovalo za sexuální úchylku, za nečisté. Všichni se od nich distancovali, považovali je za zkažené. Kontakt s nimi snižoval společenskou váhu jednotlivce i postavení ostatních členů komunity. Homosexuální Romové vedli tak velice obtížný život, postrádali přijetí svými blízkými. Homosexuální partnerství v komunitě Romů nemohlo řádně existovat. Mnohdy byly situace, kdy gay byl rodinným okolím přinucen najít si ženu a žít s ní. V současné době lze říci, že situace romských gayů a lesbiček mění svou podobu. Díky obecnému společenskému povědomí i postoje Romů k homosexualitě jsou odlišné. V romských komunitách, v nichž převládá historický archetyp romství, postoje k homosexuálům jsou stále nepřijetí. Homosexuálové jsou exkomunikováni, neboť rodině snižují její společenské postavení.*“⁶⁶

V romské společnosti, ať už se jedná o jakoukoli skupinu Romů, je téma sexuality a všeho, co se sexu týče, velké tabu. Z tohoto důvodu jsou romští homosexuálové vystavováni velkému tlaku, aby se distancovali od své orientace, jak ze strany svých nejbližších, jako je

⁶⁴ Srov. KOBES, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis 49 (1): 2013.

⁶⁵ VODENKA, Lukáš Vojtěch. *LGBT komunita v romském etniku*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016. Bakalářská práce.

⁶⁶ KALEJA, Martin a Jan KNEJP. *Mluvme o Romech, Pal aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. s. 107.

matka s otcem, tak vzdálenějších příbuzných i celé komunity. Romští homosexuálové jsou tedy vystavováni trojí diskriminaci. Za prvé jsou vyloučeni jako Romové, po druhé jsou vyloučeni kvůli své sexuální orientaci a za třetí jsou vyloučeni i ze své vlastní komunity. Z takového člověka se stává dvojité vyloučený jedinec, a tedy je menšinou v menšině. To samozřejmě může být velmi stresující a tyto jedince vede životní cestou, která pro ně není vždy příznivá.⁶⁷

5. Výzkumné šetření

Praktická část této práce je věnována samotnému výzkumu. Nejdříve vymezuji samotného cíle této práce a poté tři hlavní výzkumné hypotézy. Dalším bodem je níže popsán způsob, jakým byl výzkum prováděn, a samotný jeho průběh. Na závěr této praktické části získaná data analyzuji a interpretuji. Součástí vyhodnocení jsou grafická zpracování výsledků mého šetření, jejichž výsledky vzájemně porovnávám a vyvozuji z nich odpovědi na stanovené hypotézy výzkumu. Tento výzkum si *neklade* za cíl vyvodit jednoznačné závěry na omezeném prostoru bakalářské práce, ale spíše poukázat na možnosti dalších bádání v tomto tématu.

5.1 Metodologie

Při výběru výzkumných metod byly nejdříve porovnány možnosti kvalitativní a kvantitativní výzkumné strategie. Jak jsem již uvedl na začátku práce, kvalitativní výzkumy na toto téma již byly využité jinými autory. Chtěl jsem tak data kvantifikovat a ukázat, zda se jedná v určitém vzorku respondentů spíše o výjimky v uvažování nebo o normy (v určitém slova smyslu). Tento výzkum si neklade nárok na reprezentativitu nebo reliabilitu, a to z důvodu jeho uskutečnění jeho online formy, kdy nebylo možné vytvořit reprezentativní vzorek nebo korigovat rozdělení podle sociálních a jiných kritérií. Dotazník je uveden jako kladení otázek a získávání odpovědí písemnou formou. Jedná se o nejčastější metodu zjišťování požadovaných údajů, ačkoliv v tomto výzkumu byla uskutečněna možná poněkud netradiční forma online výzkumu.

Abych se vyhnul přílišnému zobecnění či nepostižení/opomenutí některých odpovědí v nabídce, rozhodl jsem se i pro otevřené doplňující odpovědi („jiná možnost“), které mi částečně poskytly zdůvodnění odpovědí a do určité míry specifikovaly názory respondentů.

⁶⁷RYZ. *V Praze probíhá unikátní setkání romských gayů a leseb* [online]. Vyst. 3. 5. 2014 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-praze-probiha-unikatni-setkani-romskych-gayu-a-leseb>

Částečně bylo využito také kvalitativní šetření (telefonické rozhovory), který jsem provedl jako doplňující metodu pro ilustrování dat z dotazníků.

5.2 Průběh výzkumu

Po nastudování odborné literatury a na základě vlastních zkušeností jsem sepsal výzkumné otázky a přepsal je do online formy výzkumu, která umožňuje anonymní dotazníky sbírat, převádět na procentuální grafy a jednoduše vyhodnocovat. Jsem si vědom určitých omezení tohoto výzkumu, jak to popsala Yana Leontiyeva a Josef Bernard (2013).⁶⁸ Online forma výzkumu má tak své limity, proto jsem zkoumané odpovědi převáděl do excelové tabulky a porovnával údaje, které v rámci online formy ve skutečnosti byly jen obtížně porovnatelné, ale které byly podstatné pro zodpovězení mých hypotéz.

Po konzultaci s vedoucím práce jsem obeslal zkušebním dotazníkem pět svých kamarádů z řad Romů, abych si ověřil, že formulář je jim srozumitelný a v pořádku nastavený. V další fázi jsem požádal správce několika uzavřených romských skupin na Facebooku, zda by mohli nasdílet dotazník. Některé respondenty jsem pak oslovil přímo přes email nebo po telefonu. Všichni respondenti byli v hlavičce dotazníku informováni, že je šetření anonymní a že jeho výsledky budou použity jen a pouze ke zpracování mé bakalářské práce. Předpokládám, že respondenti odpovídali pravdivě a neměli žádnou motivaci své odpovědi směřovat k větší tolerantnosti vůči Romům či naopak.

Po několika dnech od odeslání dotazníku se mi sešlo téměř 80 vyplněných dotazníků, z nichž jsem odebral 5, které nebyly pro vyhodnocení relevantní (špatně nebo nedostatečně vyplněné, respektive se jednalo o dotazníky vyplněné od respondentů mladších 18 let). Pro zodpovězení výzkumné otázky jsem si vybral jako ukazatel procentuální podíl hodnocení, který je složen z odpovědí na celkem 27 otázek (včetně dílčích podotázek) v celkem 75 dotaznících. Po částečném vyhodnocení dotazníků jsem využil kvalitativní metody a telefonicky zjišťoval další relevantní informace, které byly nutné pro ozřejmění určitých částí dotazníků. V bakalářské práci tyto výstupy využívám jako doplnění k dotazníku.

5.2.1 Výběr a charakteristika respondentů

Věk respondentů jsem omezil na plnoleté (tedy respondenty s věkovou hranicí minimálně 18 let). Necítil jsem vědomě na respondenty, kteří mají v rodině či ve svém blízkém okolí

⁶⁸ LEONTIYEVA, Yana a Josef BERNARD. Cizinci jako obtížně dosažitelná populace. *Data a výzkum – SDA Info* 7 (1), 2013.

homosexuální jedince, aby výzkum nebyl v tomto ohledu zkreslen. Výzkumný soubor byl omezen převážně respondenty, kteří používají sociální sítě. Domnívám se, že největší počet respondentů tvořili romští studenti, věkově mladší jedinci a jejich rodinní příslušníci a přátelé napříč celou Českou republikou, a naopak znevýhodnění mohli být starší jedinci nebo osoby, které sociální sítě nevyužívají. Uvědomuji si, že tento vzorek respondentů je do značné míry specifický a neodpovídá reprezentativnímu vzorku romské menšiny.

5.3 Vymezení cíle

Mým cílem je prostřednictvím této práce poukázat na prozatím málo probádané téma a tím je pojetí homosexuality v romských rodinách. Chtěl bych poukázat na otázku, že možná vyšší míra *netolerance vůči homosexuálům může pramenit z vžitých sociokulturních zvyklostí*, které mnoho Romů v jejich pojmání homosexuality ovlivňuje. Tím částečně vysvětlím tuto rozdílnost v názorech na homosexuály mezi Romy a Neromy, která je předmětem řady stereotypů vůči Romům. Hlavní výzkumná otázka tedy zní, jakým způsobem Romové pojmají homosexualitu a čím je toto pojetí zapříčiněno. Dalším cílem je zjistit, zda se situace v pojmání a chápání homosexuality u romské společnosti mění (zejména díky porovnání názorů mladší a starší generace), ať už jakýmkoliv směrem.

Na tuto otázku chci nalézt odpověď pomocí dotazníku, který obsahuje 27 dílčích otázek týkající se přímo či nepřímo vnímání homosexuality u Romů. Podoba celého dotazníku je přiložena v příloze této práce. Výběr jednotlivých otázek i odpovědí rozebírám v kapitole *Popis a zdůvodnění dotazníku*.

5.3.1 Stanovené hypotézy

Po prostudování dostupné literatury a na základě výzkumného záměru jsem si pro tento výzkum stanovil následující hypotézy:

H1: Romové, kteří ve větší míře odpovídají kladně na otázky související s dodržováním pravidel *romipen*, budou v menší míře tolerantní k homosexuálům.

H2: Romové, kteří dosáhli jen nižšího vzdělání (základního či středoškolského s výučním listem), budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové se středoškolským (s maturitou) a vysokoškolským vzděláním.

H3 Romové ve věkové kategorii 50+ budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové mladší 50 let.

5.3.2 Nastavení otázek

Otázky jsou nastavené tak, aby potvrdily, anebo vyvrátily hypotézy, které jsem v této práci uvedl a které jsou klíčové pro zodpovězení problematiky, jak je pojmána homosexualita u Romů. Na většinu otázek byla nastavena škála uzavřených odpovědí, které se snažily postihnout stupnici od naprostého přijetí a respektu přes jisté výhrady a odtažitý přístup až po vyhraněný negativní názor. Číselná škála od 1 do 5 znázorňuje daný postoj respondenta. Avšak i tato škála mohla být ještě doplněna odpovědí „jiná“, kde mohl respondent napsat svou individuální odpověď. Některé z otázek jsou položeny tak, aby na ně respondent mohl vyjádřit svůj postoj za pomoci hodnotové škály od 1 do 5. Samotné rozhodnutí, k jaké hodnotě se respondent uchýlí, znázorňuje míru postoje respondenta k dané situaci či objektu.

5.4 Popis a zdůvodnění dotazníku

V *úvodní části* dotazníku jsou uvedené osobní údaje respondentů (tedy pohlaví, věk, nejvyšší dosažené vzdělání a víra) aby bylo zjištěno, zda a jak se tyto základní charakteristiky promítají v nějaké větší míře do postojů vůči homosexualitě. *Druhou část* tvoří soubor otázek, které se týkají dodržování pravidly romipen. Jak bylo uvedeno výše, panuje předpoklad, že čím víc konzervativním v tomto ohledu respondent bude (ať již kvůli vzdělání nebo věku), tím menší bude jeho otevřenost vůči homosexualitě. *Třetí část* se týká postojů respondenta k homosexuálům, tedy do jaké míry mají respondenti o homosexualitě povědomí, nakolik jsou Romové tolerantní k homosexuálům, jaký názor mají na možnost výchovy dítěte homosexuály apod.

Další oblastí otázek byly otázky zjišťující ohledně vztahu respondenta a zejména jeho rodiny k otevřenosti v tématu sexu (či zda vůbec má přehled o tom, jaké sexuální menšiny existují). Rodinné zázemí respondentů může totiž zásadně ovlivňovat jejich životní rozhodování. Také mě zajímalo, podle čeho nebo koho si respondenti utvořili na homosexuály názor. Mezi tyto ucelené soubory otázek jsem náhodně vložil jednotlivé otázky z jiné oblasti, které mají ukázat, zda je respondent ve svých odpovědích konzistentní (tzv. kontrolní otázky). Poslední soubor otázek mířil na vyjádření představy, kterou mají respondenti o přijímání romských homosexuálů v romské společnosti.

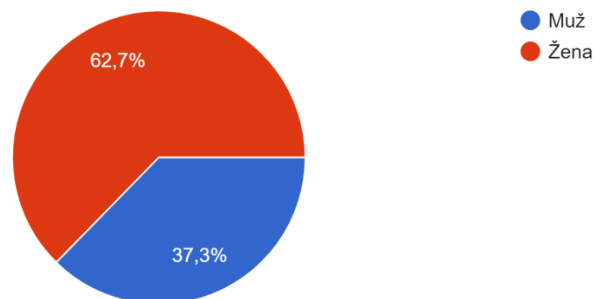
5.5 Vyhodnocení dotazníků

Z grafů bylo získáno základní rozdělení respondentů na jednotlivé otázky. Tyto odpovědi se však daly porovnávat i vzájemně a dávat odpovědi do dalších souvislostí. Tento výzkum se však týká zodpovězení na tři hypotézy uvedené výše, jejich základní otázkou je, jak koreluje vzdělání, věk a dodržování romských tradic s pojmáním homosexuality. Grafy však poskytují mnohem více inspirace pro další zkoumání, kterému bych se rád věnoval v budoucnu.

5.5.1 Otázka č. 1 – Pohlaví respondenta

Jste?

75 odpovědí

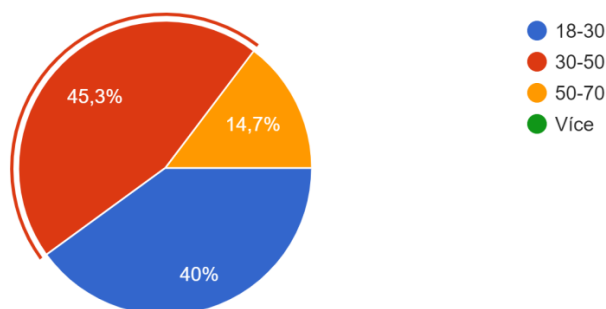

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

V tomto grafu vidíme, že odpovědělo více žen než mužů. Celkový počet mužských respondentů činí 28 a celkový počet ženských respondentů činí 47. Toto rozložení může mít do určité míry vliv na míru vstřícnosti vůči homosexuálům, neboť ženy/matky jsou obecně více ochotné zastat se svého dítěte, a navíc nemají takovou odpovědnost chránit čest rodiny a hodnoty *romipen* před romskou společností jako muži, kteří se alespoň na oko musí tvářit, že o homosexuálově v rodině nevědí.

5.5.2 Otázka č. 2 – Věk respondenta

Věk
75 odpovědí

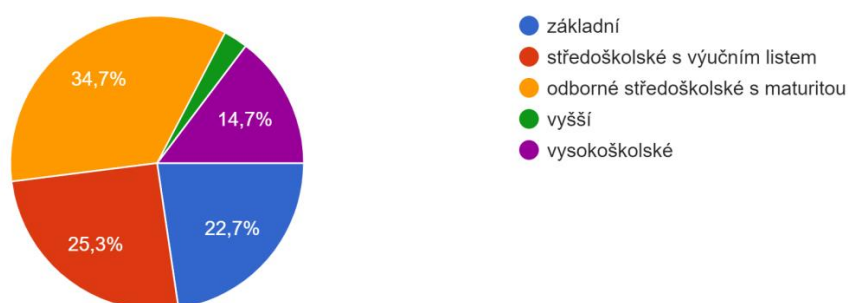

Graf č. 2 Věkové složení respondentů

Tento graf nám ukazuje věkové rozložení respondentů. Můžeme si všimnout, že většina respondentů spadá do dvou kategorií, a to od 18 do 30 (celkem 30 respondentů) a 30 až 50 let (34 respondentů). Poslední uvedená kategorie od 50 do 70 let čítá 11 respondentů. Níže se zaměřím na zodpovězení hypotézy, zda starší respondenti projevují vůči Romům konzervativnější (odmítavější) postoje.

5.5.3 Otázka č. 3 – Vzdělání respondenta

Jaké máte vzdělání?
75 odpovědí

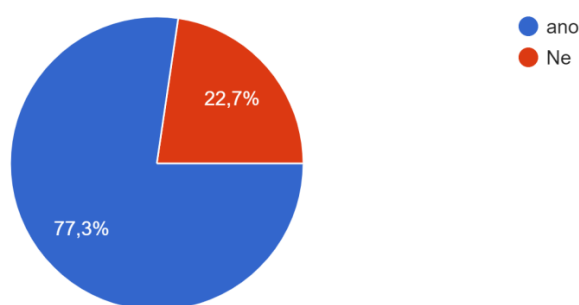
Graf č. 3 Rozdělení respondentů podle vzdělání

Tento graf ukazuje rozdělení respondentů podle dosaženého vzdělání. Nejvyšší podíl respondentů má odborné středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou, celkem tedy 34,7 % (26) respondentů. Druhou nejpočetnější skupinou tvoří středoškolsky vzdělání s výučním listem. Do této kategorie spadá 25,3 % (19) dotazovaných. Podíl respondentů se

základním vzděláním je 22,7 % (tedy 17 respondentů). Vysokoškolsky vzdělaných je 14,7 %, tedy 11 respondentů. Nejmenší počet respondentů skýtá kategorie vyššího vzdělání, a to tedy 2,7 % (2 respondenti). Níže se budu zabývat zodpovězením hypotézy, zda vzdělání koreluje s pozitivním nebo negativním vnímáním homosexuálů.

5.5.4 Otázka č. 4 – Víra respondenta

Věříte v Boha?
75 odpovědí

Graf č. 4 Podíl věřících respondentů

V tomto grafu vidíme, že dotazovaní jsou z větší míry věřící. Až 77,3 %, (58) jich uvedlo, že věří v boha. Naopak nevěřících je poměrně menší část 22,7 % (17). Dá se říct, že je to obrácený poměr než ve zbytku české populace, kdy se ve sčítání lidu v roce 2001 k náboženskému vyznání (nějaké formě víry) přihlásilo 20,6 % obyvatel.⁶⁹ Podobný počet dotazovaných při sčítání však také deklaroval ateismus (34,2 %).⁷⁰

Při bližším zkoumání bylo zjištěno, že respondenti, kteří uvedli možnost, že v boha nevěří, také v poměru k ostatnímu uváděli, že nedodržují romské tradice (a pokud ano, tak jen některé z uvedených). Z toho lze usuzovat, že víra v boha je Romy považována za jednu z tradičních hodnot. Jak jsem již uvedl v kapitole o víře, Romové příslušnost k církvi „využívají“ pro ochranné rituály (než aby byli přítomní na pravidelných bohoslužbách), což však nevyklučuje upřímnou víru v pomoc boha. Samozřejmě se nalezne jistě hodně věřících Romů, kteří víru v boha niterně prožívají.

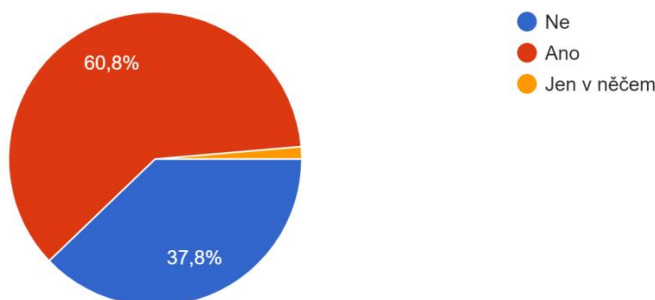
⁶⁹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Roste hlavně počet věřících mimo instituce* [online]. Vyst. 16.1.2012 [cit. 2020-05-30]. Dostupné z: <http://www.christnet.eu/clanky/4764/roste-hlavne-pocet-vericich-mimo-institute.url>

⁷⁰ Tamtéž.

5.5.5 Otázka č. 5 – Pověřivost respondenta

Jste pověřivý ?

74 odpovědí

Graf č. 5 Podíl pověřivých respondentů

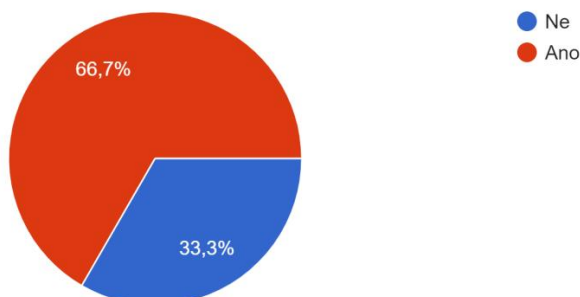
Na tuto otázku odpovědělo 74 respondentů ze 75. Z grafu vidíme, že většina Romů je stále velmi pověřivá. Za pověřivé se tak považuje 60,8 % (45) respondentů a osob, které uvedly, že pověřivé nejsou, je zhruba o polovinu méně – 37,8 % (28). Jeden ze zúčastněných respondentů uvedl, že jen v něčem. Jeho poměr v grafu činí 1,74 %.

Z těchto údajů lze vzhledem k výše uvedeným grafům, v nichž je podíl věřících téměř odpovídá procentu pověřivých, usuzovat, že půjde o jednu skupinu respondentů. Porovnáním s charakteristikou vzdělání bylo potvrzeno, že se nejedná zejména o středoškolsky a vysokoškolsky vzdělané Romy. Vzdělání se u těchto respondentů pohybuje od základního po středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou.

5.5.6 Otázka č. 6 – Respondentův vztah k romským tradicím

Dodržujete romské tradice?

75 odpovědí

Graf č. 6 Podíl respondentů, kteří dodržují romské tradice

Velmi podobný případ jako u předchozích grafických znázornění se potvrzuje i u grafu ohledně dodržování romských tradic a konceptu rituální čistoty, tedy, zda souzní tyto vnitřní hodnoty (víra, pověřivost). Tuto otázku zodpovědělo 65 respondentů a 10 respondentů tedy na tuto otázku vůbec neodpovídalo. Předpokládám tedy, že to byli spíše ti respondenti, kteří by uvedli, že romské tradice nedodržují. Až 66,7 % (50) dotazovaných pak uvedlo, že dodržuje romské tradice a zvyky. Zbýlých 33,3 % (25) tyto tradice již nedodržuje. Jedná se hlavně o ty respondenty, kteří uvedli, že nevěří v Boha.

Tato tabulka nám ukazuje, jak jsou na tom jednotlivé tradice a romské zvyky s mírou jejich dodržování. V tabulce jsou vyznačeny ty zvyky a tradice, které mají početnost dodržování vyšší než 50 % a v odpovědích respondentů jasně převládají. Z tabulky je patrné, že nejvíce respondenti dodržují zvyk (či spíše hygienickou praxi) oplachovat maso před vařením (81,5 %) a nepožívání koňského či psiho masa (80 %). V tomto by však jistě tyto odpovědi souzněly i s většinou českých respondentů. Co je však vlastní pouze Romům, je vartování, které účastní až 80 % těch, kteří uvedli, že dodržují romské tradice. O velké úctě, kterou respondenti projevují zemřelým členům rodiny (v případě více než 50 % respondentů, kteří dodržují tradice), mluví i odpovědi na otázky týkající se posledního rozloučení a které jsou ochrannou před možným návratem mrtvého v podobě *mula*. Podobné procentuální zastoupení mělo i několik tradic, které mají za cíl ochránit nenarozené či čerstvě narozené dítě nebo víra v *jakhendar*.⁷¹

Tabulka č. 1 Přehled dodržovaných tradic

Tradice	Procentuální zastoupení	Počet respondentů
Jídlo, které spadlo na zem, už nejím	53,8 %	35
Jídlo, do kterého spadl vlas, už nedojím	50,8 %	33
Při vaření musí mít žena, která vaří, svázané vlasy	41,5 %	27
Maso před vařením oplachuji	81,5 %	53

⁷¹ Z romského jazyka: Uhranutí, síla zlého oka.

Maso před vařením očistím ještě tak, že ho krátce povařím.	12,3 %	8
Na vaření masa máme speciální nádoby, které nepoužívám na nic jiného.	16,9 %	11
Jím jen jídlo uvařené doma	4,6 %	3
Z nádobí, kterého se dotkl někdo v mých očích nečistý, bych už nejedl a radši ho vyhodil.	41,5 %	27
Jídlo, které se nesnědlo, druhého dne vyhazují, protože věřím, že přes noc na něj působily nečisté síly.	21,5 %	14
Od cizích lidí, tedy lidí, kteří nejsou z rodiny, se nikdy nenapiji ze stejné lahve, sklenky	50,8 %	33
Nikdy bych nejedl koňské nebo psí maso	80 %	52
Ručníky a oblečení neperu dohromady s ubrusy a utěrkami.	41,5 %	27
Prostírám jídlo během Štědrého večera i svým mrtvým příbuzným.	55,4 %	36
Nemluvím doma sprostě.	18,5 %	12
Vážu si červenou stužku, pokud jdu k cizím Romům jako ochranu před uřknutím.	13,8 %	9
Pokud dívka v mé rodině dostane svou první menstruaci, matka jí dá (symbolickou) facku.	43,1 %	28
Před svatbou probíhají v naší rodině pytanky, mangavipen	52 % ³	34
Těhotné ženy v naší rodině by neměly sahat a ani se dívat na ošklivé lidi, zvířata, věci, aby dítě	58 % ⁵	38

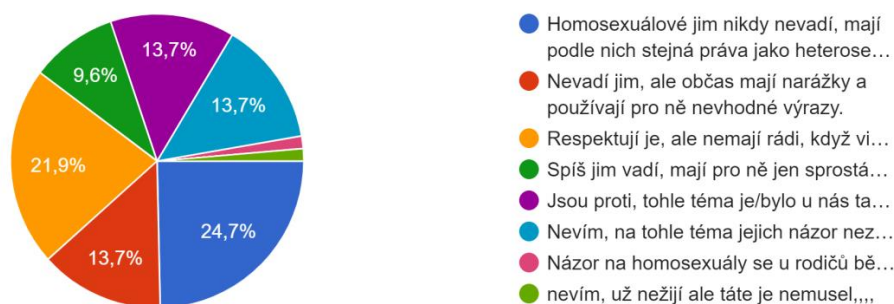
nepřevzalo jejich podobu.		
Těhotné ženy v naší rodině nenesí nic na krku, protože by se dítě mohlo uškrtit na pupeční šňůře.	15,4 %	10
Novorozenému dítěti bych dal/a do kočárku rozevřené nůžky nebo něco ostrého na ochranu před zlými silami.	9,2 %	6

Svému novorozenému dítěti bych dal červenou stužku pro ochranu před nečistými silami.	50,8 %	33
Dítě do jednoho roku se nesmí podívat do zrcadla, protože by se mohlo leknout, a už by nemluvílo.	32,3 %	21
Děti neoslovujeme jejich jménem, ale dáváme jim rodinné přezdívky, aby je chránily před démony	16,9 %	11
Nevyslovuji názvy nemocí, abych je nepřivolal.	21,5 %	14
Pokud mi dal někdo „z očí, jakhendar“, doma mi někdo udělá očistný rituál se sirkami.	56,9 %	37
Po smrti příbuzného vartujeme.	80 %	52
Do rakve bych zemřelého příbuzného nebul, aby se nevrátil, jako mulo a nestrašil mě.	40 %	26
Věc, kterou měl zemřelý rád, mu dám do hrobu, aby si pro ni jako mulo nepřišel a nestrašil mě.	56,9 %	37
Věci po mrtvém rozdám nebo vyhodím, aby mě jeho duch nestrašil.	40 %	26
Po smrti blízkého příbuzného nosím rok černé oblečení a nechodím na zábavy.	56,9	37

5.5.7 Otázka č. 7 – Jaký je postoj rodičů k homosexuálům

Jaký postoj mají k homosexuálům vaši rodiče?

73 odpovědí

Graf č. 7 Postoj rodičů respondentů k homosexuálům

Tato otázka byla uvedena záměrně, aby byla data získána také ohledně starší generace Romů. Předpokladem bylo, že k názorům starších Romů můj dotazník bude mít obtížnější cestu a toto se ukázalo jako možnost. Zároveň jsem chtěl porovnat, jak se rozcházejí či shodují názory dětí a rodičů, kteří tradičně bývají v romské menšině silně respektováni.

- 24,7 % (18) respondentů odpovědělo: Homosexuálové jim nikdy nevadí, mají podle nich stejná práva jako heterosexuálové.
- 21,9 % (16) respondentů odpovědělo: Respektují je, ale nemají rádi, když vidí, jak se na veřejnosti dotýkají.
- 13,7 % (10) respondentů odpovědělo: Nevadí jim, ale občas mají narážky a používají pro ně nevhodné výrazy.
- 13,7 % (10) respondentů odpovědělo: Nevím, na tohle téma jejich názor neznám
- 13,7 % (10) respondentů odpovědělo: Jsou proti, tohle téma je a bylo u nás tabu.
- 9,6 % (7) respondentů odpovědělo: Spíš jim vadí, mají pro ně jen sprostá pojmenování, nechtějí přijít s nimi do kontaktu.
- 1,4 %, tedy 1 respondent odpověděl:

„Názor na homosexuály se u rodičů během let změnil. Dříve se to považovalo za určité tabu, moc se o tom nemluvalo, přestože se vědělo, že vedle spolu v partnerství žijí dvě ženy nebo dva muži. Bylo to i tím, že rodiče před potomky celkově o sexualitě nemluví, nedá se tedy předpokládat, že budou s dětmi mluvit o sexualitě partnerů stejného pohlaví, když se celkově

těmto otázkám vyhýbají. Má matka nedávno dokonce prohlásila, že by jí homosexuální dítě nevadilo, že by to pro ni rozhodně neznamenalo, že by ho milovala méně.“

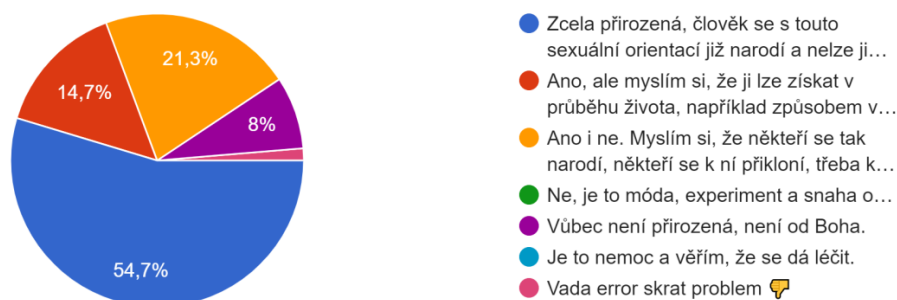
- 1,4 %, tedy 1 respondent odpověděl: „Nevím, rodiče již nežijí, ale otec homosexuály nikdy nemusel.“

Z tohoto grafu tedy vyplývá, že většina starších Romů a také Romů, kteří již mají dospělé děti, mají v zásadě problém, ať už menšího či většího rázu s homosexualitou a homosexuály obecně. Pokud nepočítám první skupinu 18 respondentů, kteří uvedli bezproblémový postoj svých rodičů k homosexualitě, a 10 respondentů, kteří uvedli, že neznají názor svých rodičů na homosexuály, zbývá 45 respondentů ze 73, kteří tuto otázku vyplnili. Dva dotazovaní tuto otázku nechali nevyplněnou a z výše uvedeného vyplývá, že 61,6 % rodičů mých respondentů pojmá homosexuály špatně.

5.5.8 Otázka č. 8 – Názor na příčinu homosexuality

Myslíte si, že je homosexualita přirozená?

75 odpovědí

Graf č. 8 Názory respondentů na příčinu homosexuality

Touto otázkou jsem chtěl zjistit, jak respondenti smýšlí o příčinách/vzniku homosexuality.

- 54 % (41) tázaných odpovědělo, že homosexualita je zcela přirozená, člověk se s touto sexuální orientací již narodí a nelze ji v průběhu života změnit, a pokud se o to pokouší, tak trpí.

- 21,3 % (16) dotazovaných odpovídá, že někteří homosexuálové se tak narodí, ale jiní se k ní přikloní v průběhu života, například v případě zklamání z heterosexuálního vztahu.

- 14,7 % (11) dotazovaných odpovědělo, že homosexualita je přirozená, ale lze jí získat v průběhu života, nebo způsobem výchovy nebo podmínkami v rodině.

- 8 % (6) respondentů se přiklání k možnosti, že homosexualita není vůbec přirozená a není tedy od Boha.

U tohoto vzorku respondentů bych rád zmínil, že se jedná o respondenty, kteří zároveň uvedli, že dodržují většinu romských tradic, věří v boha a jsou pověřiví. U charakteristiky vzdělání není u této skupiny respondentů jednoznačný společný prvek. Vzdělání se u těchto respondentů pohybuje od základního po středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Věková kategorie těchto respondentů je u 5 z nich uvedena 50–70, pouze jeden z respondentů patří do věkové kategorie 18–30.

- 1,3 % (1) respondent chápe a pojímá homosexualitu jako velký problém a jako vadu.

Jedná se o muže středního věku, který se zařadil v kategorii 30–50 let. Opět se jedná o velmi „konzervativního“ Roma.

Z tohoto grafu vyplývá, že mírná většina mých respondentů, tedy 54 %, si myslí, že homosexualita je zcela přirozená. Jedná se zároveň o respondenty, kteří dodržují romské tradice a zvyky. Jejich dodržování *romipen* tedy nevyklučuje tento názor. Od ostatních se však z velké části liší tím, že mají vyšší vzdělání, než je středoškolské zakončené maturitní zkouškou. Celkový souhrn dat tohoto grafu tedy říká, že úroveň vzdělání a věk má na rozdíl od rituální čistoty vliv na pohled respondentů na pojímání homosexuality.

Tabulka č. 2 Charakteristika respondentů, kteří homosexualitu nepovažují za přirozenou

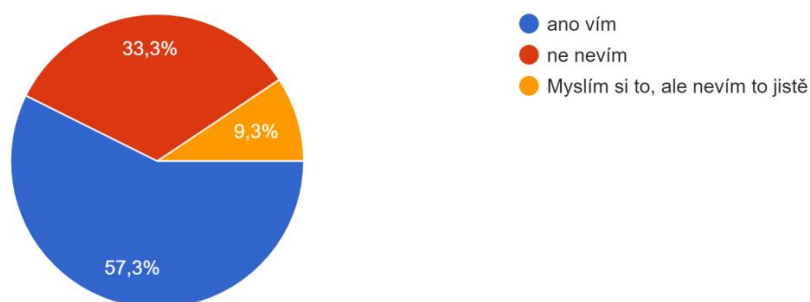
Respondent	Vzdělání	Věk	Pověřivý/á	Romské tradice
1 Muž	SŠ-MT	50–70	Ano	Ano
2 Žena	Z (základní)	50–70	Ano	Ano
3 Muž	Z	50–70	Ano	Ano
4 Muž	SŠ-MT	18–30	Ne	Ne
5 Žena	SŠ-VL	50–70	Ano	Ano
6 Žena	SŠ-VL	50–70	Ano	Ano

Až 83 % respondentů, kteří odpověděli, že homosexualita není přirozená, je ve věkové kategorii 50–70 let. Celkově tedy vidíme, že věk je velmi rozhodující činitel v názoru respondentů na homosexualitu. Spojujícím prvkem je také víra a pověřivost.

5.5.9 Otázka č. 9 – Povědomí respondenta o homosexuálech v jeho rodině

Víte o tom, že je ve vaší rodině člověk s homosexuální orientací?

75 odpovědí

Graf č. 9 Podíl respondentů, kteří vědí o homosexuálovi ve své rodině

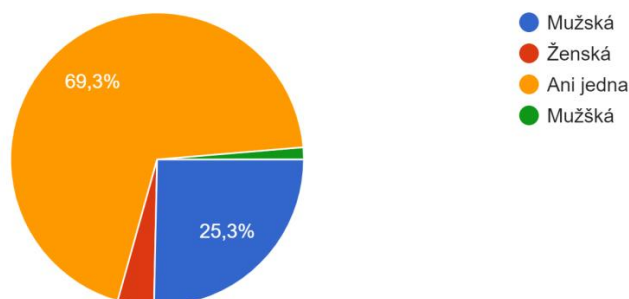
- 57,3 % (43) respondentů uvedlo, že vědí o homosexuálních jedincích ve své rodině.
- 33 % (25) o této skutečnosti nevědí a
- 9,3 % (7) respondentů uvádí, že si to jen myslí.

Z tohoto vyplývá, že alespoň ve vzorku respondentů homosexualita u Romů již není homosexualita tak tabuizována a homosexuální jedinci se v okruhu své bližší a možná i širší rodiny zřejmě mohou přiznat ke své sexuální orientaci. Toto osobně vnímám jako velký pokrok, neboť z vlastní zkušenosti usuzuji, že ještě před deseti lety bylo časté, že romští gayové a lesby svou homosexualitu před svou rodinou skrývali.

5.5.10 Otázka č. 10 – Názor na mužskou a ženskou homosexualitu

Je podle vás horší homosexualita mužská nebo ženská?

75 odpovědí

Graf č. 10 Názor respondentů na mužskou a ženskou homosexualitu

Tento graf je překvapující z toho důvodu, že 26 % (20) respondentů si myslí, že je homosexualita horší u muže nežli u ženy. Opačný postoj, že je horší homosexualita v případě ženy, uvádí pouze 4 % (3) respondentů. Většina respondentů 69,3 % (52) však homosexualitu nijak genderově nerozlišuje. Další zkoumání, které však přesahuje rozsah této práce, by mohlo poskytnout odpověď, proč tomuto tak je, a potvrdit nebo vyvrátit tezi Tomáše Kobese, že je horší homosexualita u muže z důvodu představ o fungování těla, kterou uvádím v kapitole Homosexualita u Romů. Důležitý vliv mají zřejmě také představy o roli muže a udržování tradic *romipen*. Co se týče opačného příkladu, tak ženy, které uvedly možnost, že je horší homosexualita u ženy, jsem se dozvěděl, že žena, která nemá dítě, není správná romská žena. V romské kultuře vidíme velký důraz, který je kladen na rozšiřování rodiny. Žena, která nemá nebo nechce děti, je u Romů, a hlavně u romských žen považována za zvláštní nebo divnou, v krajním případě nemusí být brána jako „žuži Romni“.

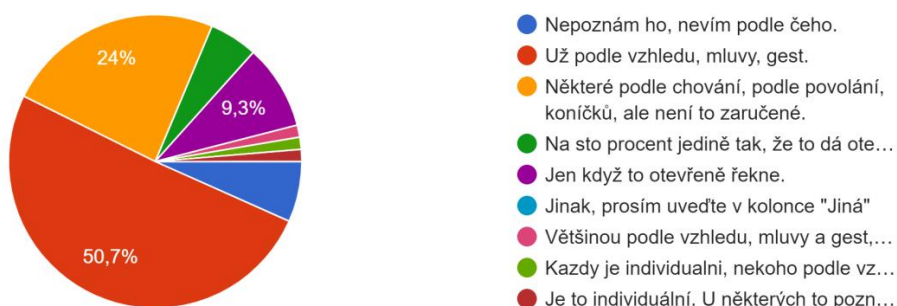
5.5.11 Otázka č. 11 – Povědomí o sexuálních menšinách

Na otázku ohledně sexuálních menšin odpovědělo celkem 73 osob ze 75. Ti však odpověděli pouze možnost „jiná.“ Z toho se dá usuzovat, že možná nepochopili zadání otázky. Uvádím odpovědi, které uvedli dva zbylí respondenti: Gay, lesba, homosexualita, bisexualita, Zoofilie, pedofilie a transsexuálové.

5.5.12 Otázka č. 12 – Identifikace homosexuála

Jak poznáte homosexuála?

75 odpovědí

Graf č. 11 Podle čeho si respondenti myslí, že poznají homosexuála

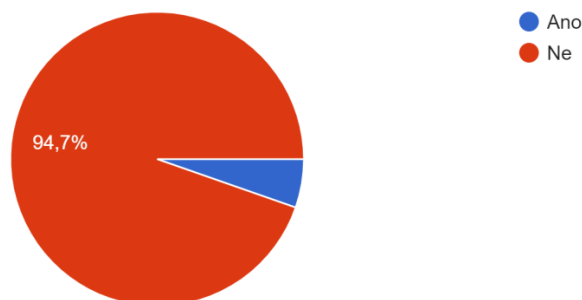
- 50,7 % (38) uvedlo: podle vzhledu, mluvy, gest
- 24 % (18) uvedlo: některé podle chování, podle povolání, koníčku, ale není to zaručené
- 9,3 % (7) uvedlo: jen když to otevřeně řekne
- 5,3 % (4) uvedlo: jen tehdy, pokud to neskrývají a drží se na veřejnosti za ruce
- 1,3 % (1) uvedl v otevřené odpovědi: *„Většinou podle vzhledu, mluvy a gest, ale v některých případech to není až tak jednoznačné a zjistit se to dá pouze tak, že to otevřeně řekne.“*
- 1,3 % (1) uvedl v otevřené odpovědi: *„Každý je individuální, někoho podle vzhledu, mluvy, gest, ale na někom to není poznat třeba vůbec.“*
- 1,3 % (1) uvedl v otevřené odpovědi: *„Je to individuální. U některých to poznám, u některých nemám šanci.“*

Tato výzkumná otázka ukazuje, jakým způsobem si romští respondenti představují gaye nebo lesby. Stále tedy rezonuje představa, že muž homosexuál musí být „zženštilý“ a lesba má naopak působit „mužně.“ Tuto představu mi také během telefonického dotazování sdělili respondenti, když byli tázáni, z jakého důvodu uvádí většinovou odpověď (například: *„No gay, ten se chová jako žena, chodí a kroutí zadkem, většinou pracuje jako kadeřník nebo někde, kde se může ukazovat a předvádět.“*).

5.5.13 Otázka č. 13 – Přijetí homosexuála jako souseda

Vadilo by vám mít homosexuálního souseda?

75 odpovědí

Graf č. 12 Znárodnění podílu respondentů, kterým by ne/vadil homosexuální soused

94,7 % (71) respondentů uvedlo, že by jim nevadilo mít homosexuálního souseda či sousedku. Naprostá většina respondentů tedy uvedla, že nemá problém s homosexuálním sousedem. Důvody jsem zjišťoval v následující otázce. Jen 5,3 % (4) respondentů uvádí, že by jim tato skutečnost vadila.

Přehledně viz tabulka č. 3.

Tabulka č. 3 Charakteristika respondentů, kteří by nechtěli homosexuálního souseda

Respondent	Vzdělání	Věk	Věřící	Romské tradice
1 Muž	SŠ-VL	18–30	Ano	Ano
2 Žena	Základní	50–70	Ano	Ano
3 Žena	SŠ-MT	50–70	Ano	Ano
4 Muž	SŠ-MT	30–50	Ano	Ano

Vidíme, že spojujícím prvkem těchto 4 respondentů byla víra a dodržování romských tradic.

5.5.14 Otázka č. 14 – Důvody odmítnutí homosexuála jako souseda

Pokud jste odpověděl/a ano, uveďte, z jakého důvodu?

5 odpovědí

Graf č. 13 Důvody odmítnutí homosexuála jako souseda

Čtyři respondenti společně s jedním respondentem, který odpověděl na tuto otázku, i když v předchozí zaškrtl, že by mu soused nevadil, uváděli tyto důvody:

- 20 % (1) Bál bych se, že přinese do domu nějakou nemoc (HIV) nebo že bude v domě pořádat orgie.
- 40 % (2) Bál bych se o své děti (vnuky), že to od nich odkoukají.
- 20 % (1) Nechci se s takovými lidmi potkávat nevím, jak se k nim mám chovat.
- 20 % (1) Z mé zkušenosti se určitý homosexuální pár neostýchal hlasitého sexuálního projevu, šlo to slyšet jak po celém domě, tak venku. Bylo mi to nepříjemné.

V textu se objevuje výraz tradiční Rom nebo tradiční Romka, jedná se o označení člověka, který dodržuje v nějaké míře koncept rituální čistoty a romipen a pro tohoto člověka i když třeba nevědomě má velký životní význam.

Tyto názory však byly v naprosté menšině a vyjádřili je respondenti s touto charakteristikou:

- Tradiční Romka se základním vzděláním ve věkové kategorii 30–50 let.
- Tradiční dva Romové se základním vzděláním ve věkové kategorii 50–70 let.
- Tradiční Romka ve věku tedy mezi 50–70 se základním vzděláním.

U posledního příkladu si můžeme všimnout, jaký důraz na „stud“ respondent položil. Vyjadřuje to zřejmě skutečnost, že sexualita obecně je velmi soukromá a citlivá věc, kterou

Romové sdílí pouze se svým partnerem. Muž má středoškolské vzdělání, nedodrží romské tradice a spadá do věkové skupiny 18–30 let.

5.5.15 Otázka č. 15 – Vlivy na formování názoru na homosexualitu

Otázka zjišťující ovlivnění názoru na homosexualitu využila i hodnotové škály, která může specifikovat míru tohoto ovlivnění. Respondenti tyto činitele mohli ohodnotit od „vůbec“ po „velmi“ a to podle hodnot od 1 do 5 (tedy podle důležitosti, kterou přiřkládali určitému činitele). V potaz při vyhodnocování této otázky byly brány pouze ty hodnoty, u kterých respondenti uvedli, že je daný činitel ovlivnil nejvíce. Jednotlivé grafické znázornění uvádím v přílohách této práce.

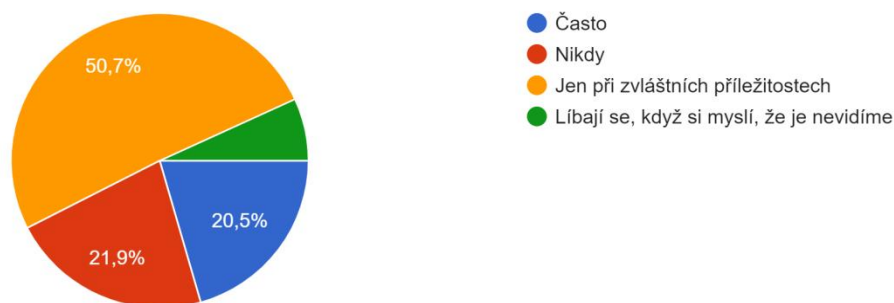
Rodiče	8,3 % (6)
Přátelé	18,3 % (13)
Víra	11,4 % (8)
Média	2,8 % (2)
Škola	5,7 % (4)
Zkušenost s gayem či lesbou	40 % (28)
Knihy, Filmy	10 % (7)

Nejčastějším činitelem, který ovlivnil respondenty v úsudku ohledně homosexuálů, byla osobní zkušenost s gayem či lesbou. Nejnižší hodnotu naopak přiřkládají Romové v míře ovlivnění názoru na homosexuály médiím. Tyto odpovědi by se jistě daly do budoucna více dopodrobna zkoumat.

5.5.16 Otázka č. 16 – Chování rodičů respondentů před dětmi

Viděli jste někdy své rodiče políbit se?

73 odpovědí

Graf č. 14 Chování rodičů respondenta před dětmi

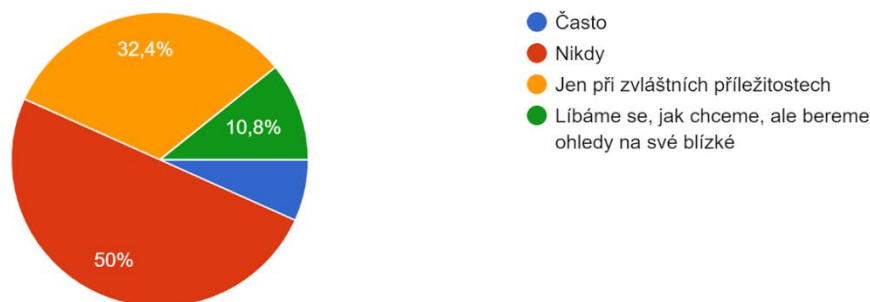
- 50,7 % (37) respondentů odpovědělo, že své rodiče viděli políbit se, pouze při zvláštní příležitosti
- 21,9 % (16) respondentů své rodiče nevidělo nikdy se políbit
- 20,5 % (15) dotazovaných uvádí, že je to u nich v rodině naprosto běžná praxe
- 6,8 % (5) respondentů uvedlo možnost, že své rodiče viděli, ale pouze, pokud si rodiče mysleli, že je děti nevidí.
- této otázky se zdrželi dva respondenti.

Otázka ukazuje a také potvrzuje, že stud a projevy sexuálního chování jsou v romských rodinách časté, respektive že většina respondentů nevidá své rodiče buď vůbec, anebo jen velmi málo při polibku. Polibek je sám o sobě velmi nevinný projev sexuální přitažlivosti. Z tohoto lze usuzovat, že témata, která se týkají sexu, nebudou v těchto rodinách buď vůbec, anebo jen málo otevírána.

5.5.17 Otázka č. 17 – Chování respondentů před rodiči

Viděli vás rodiče, jak se líbáte se svým partnerem/partnerkou?

74 odpovědí

Graf č. 15 Chování respondentů před svými rodiči

- 50 % (37) dotazovaných uvádí možnost, že je rodiče nikdy neviděli líbat se s partnerem
- 32,4 % (24) uvádí, že jen při zvláštních příležitostech
- 10,8 % (8) respondentů se líbá běžně, ale berou ohledy na své blízké
- 6,8 % (5) uvedlo možnost často

Tento graf potvrzuje výsledky předešlého grafu, tedy, že norma, která je v rodině nastavena, se s největší pravděpodobností předává z rodičů na děti. Svědčí o velké úctě, kterou děti vůči svým rodičům mají a zároveň o studu projevovat se v tomto ohledu před svými rodiči otevřeně. Z těchto výsledků lze usuzovat, že i samotné téma homosexuality bude v rodinách spíše tabu.

5.5.18 Otázka č. 18 – Adopce dětí homosexuály

Na otázku, v níž měli pomocí hodnotové škály respondenti uvést, nakolik je pro ně přijatelné, aby děti na příklad z dětských domovů byly adoptovány homosexuály, odpověděla nadpoloviční většina respondentů ve prospěch homosexuálů. Velký rozdíl není ani ve vnímání mužských a ženských homosexuálů jako potencionálních adoptivních rodičů. V uvedeném hodnocení jsem bral v potaz pouze ty odpovědi s nejvyšší mírou souhlasného vyjádření:

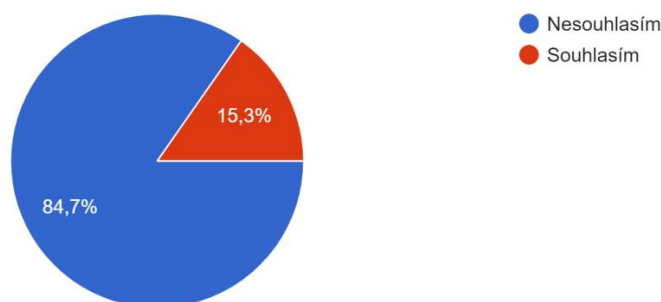
- A) Gayové 64,4 % (47)
- B) Lesby 67,1 % (49)
- C) Vyjde to nastejno, dobří rodiče mohou být všichni 74 % (54)

Výsledek je velmi povzbudivý. Vidíme, že přes polovinu respondentů by nemělo žádný problém s tím, pokud by dítě například z dětského domova adoptoval homosexuální pár. Zajímavostí je, že o minimální procentuální zastoupení, tedy o 2,7 %, dopadly lépe lesbické páry. To mírně potvrzuje výsledek šetření (otázka č. 10), zda se u Romů setkáváme s menší akceptací homosexuality mužské než ženské. Největší podíl pozitivních vyjádření však dostala odpověď, že dobří rodiče mohou být všichni (74 %), která také o něčem svědčí.

5.5.19 Otázka č. 19 Homosexuálové a možnost výchovy dětí

Homosexuálové by neměli vychovávat děti?

72 odpovědí

Graf č. 16 Názor respondentů na výchovu dětí homosexuály

V této otázce nebylo specifikováno, zda dětí vlastních, či adoptovaných

- 84,7 % (61), tedy nadpoloviční většina dotazovaných nesouhlasila s výrokem, že by homosexuálové neměli vychovávat děti
- 15,3 % (11) respondentů s tímto výrokem souhlasila

Výsledek tohoto grafu je pro mne velmi příjemně překvapující. Velká většina Romů nemá morální či etický problém s výchovou dětí homosexuály. V telefonickém dotazování, kdy jsem zjišťoval důvody pro odmítavou odpověď, jsem získal tyto názory: „*Není to pro dítě dobré, aby vyrůstalo v takové rodině. Není normální, aby žili v jedné domácnosti dva muži nebo dvě ženy, natož aby s nimi žilo dítě. Co když bude stejný jako oni?*“⁷² nebo: „*Bůh dal ženu muži, aby spolu měli děti.*“⁷³

Výsledkem této otázky je, že možnost výchovy dětí homosexuály už není, alespoň pro vzorek mých respondentů, tak nepředstavitelná a většina jich akceptuje právo homosexuálů na výchovu dětí. Pouhých 15,3 % respondentů by s tím mělo určitý problém. Z porovnání charakteristiky těchto jedenácti respondentů se dá snad i usuzovat, že za tím stojí rozpor s hodnotami *romipen* či jejich víry.

⁷² (žena, SŠ–VL, věk 30–50)

⁷³ (muž, ZŠ, věk 50–70).

Tabulka č. 4 Charakteristika respondentů, kteří nesouhlasí, aby homosexuálové vychovávali děti

Respondent	Vzdělání	Věk	Věřící
1Muž	SŠ-VL	18–30	NE
2Žena	Z (základní)	50–70	Ano
3Žena	Z	30–50	Ano
4Žena	Z	50–70	Ano
5Žena	SŠ-VL	50–70	Ano
6Žena	Sš-VL	50–70	Neuvedeno
7Muž	SŠ-MT	18–30	Ne
8Žena	Z	18–30	Ano
9Žena	SŠ-VL	30–50	Ano
10Muž	SŠ-MT	18–30	Ne
11Muž	SŠ-MT	50–70	Ano

Tuto tabulku můžeme převést do procentuálního vyjádření nejčastějších charakteristik:

36,3 % respondentů má základní vzdělání

45,5 % respondentů je ve věku 50–70 let

36,3 % respondentů má výuční list

36,4 % je ve věku 18–30 let

27,4 % respondentů má SŠ vzdělání s maturitou

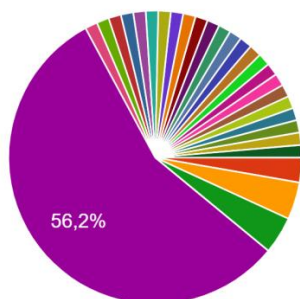
18,1 % respondentů je ve věku 30–50 let

63,6 % je věřících

5.5.20 Otázka č. 20 - Reakce na zjištění homosexuality vlastního dítěte

Co byste udělal/a, kdybyste zjistil/a nebo vám dítě oznámilo, že je homosexuální?

73 odpovědí

- Takové dítě by pro mne přestalo exist...
- Vyhnal/a bych ho z domu protože by t...
- Snažil/a bych se mu najít partnera op...
- Zašel/la bych s ním k psychologovi
- Snažil/a bych si k dítěti najít cestu a b...
- Jiné prosím uveďte v kolonce "Jiné"
- dal bych si s ním panáka. Hlavně ať je...
- Nic bych neudělala. Proč taky. Moje lá...

▲ 1/4 ▼

Graf č. 17 Reakce na homosexualitu dítěte

Pro tuto práci je tato výzkumná otázka jedna z nejdůležitějších. Ukazuje nám velmi osobní postoj romských respondentů k možnosti, že by dotazovaný/á měl/a homosexuálního potomka. Respondenti se ztotožnili s nabízenými odpověďmi a často uváděli i vlastní v kolonce „jiná“:

- 56,2 % (41) uvádí velmi zajímavou možnost plnou respektu, že by se snažili k dítěti najít cestu a být s ním kamarád
- 4,1 % (3) se přiklání k možnosti, že by své dítě vzalo k psychologovi, psychiatrovi
- 4,1 % (3) by se snažilo nalézt dítěti partnera opačného pohlaví
- 2,7 % (2) by své dítě vyhnalo z domu, protože by to byla velká „ladž“ pro celou rodinu.

Individuální odpovědi by se daly přiřadit k první respektující možnosti:

- 1,4 % (1) „*jsem jednou rodič a on je mé dítě a orientace v tomto ohledu nehraje žádnou roli*“
- 7 % (5) „*Přijal bych ho, je to moje dítě*“
- 1,4 % (1) „*Byla bych nejdříve v šoku – Kde jsem udělala chybu? Potom bych se s tím snažila smířit pochopit ho a podporovat*“
- 1,4 % (1) „*Vůbec bych s tím neměl žádný problém*“
- 1,4 % (1) „*Je to moje dítě, ať je jakékoliv*“
- 1,4 % (1) „*Snažila bych to brát jako přirozenou součást jeho samotného*“
- 1,4 % (1) „*Vůbec nic. Byla bych ráda, že našel odvahu mi to říct*“
- 1,4 % (1) „*Vůbec by mi to nevadilo. Jeho štěstí by bylo moje štěstí*“
- 1,4 % (1) „*Milovala bych ho. Pro mne sexuální orientace není důležitá, hlavně aby moje dítě bylo šťastné*“
- 1,4 % (1) „*Přijala bych to, stejně jako kdyby byl heterosexuál*“
- 1,4 % (1) „*Byla bych zklamaná, ale musela bych to přijmout, protože miluju své děti takové, jaké jsou, a nechci jim ublížit*“

- 1,4 % (1) „*Nic by se nezměnilo. Pořád by to bylo moje dítě*“
- 1,4 % (1) „*Určitě bych ho nevymazala ze života, je to moje dítě, ať je jakékoliv. Brala bych ho pořád stejně*“
- 1,4 % (1) „*Nevím, dlouho bych to přijímal, ale nezavrhl bych ho*“
- 1,4 % (1) „*Poprala bych se s tím a vzala to tak, jak to je*“
- 1,4 % (1) „*Nic bych neudělal, je to jeho život*“
- 1,4 % (1) „*Budu jej milovat za každé situace a přijímat jej takového, jaký je*“

Objevily se však i nejednoznačné či spíš negativní názory:

- 1,4 % (1) „*Hledala bych pomoc u Boha*“
- 1,4 % (1) „*Ta představa mě děsí*“
- 1,4 % (1) „*To by se nám nemohlo stát*“

Většina dotazovaných zaujímá velmi tolerantní postoj k možnosti, že by jejich dítě bylo homosexuální. Celkem pozitivních reakcí činí v procentech až 84,9 %. Pouhé 2,7 procent by své dítě vyhnalo z domu, jak tomu bylo dříve u velmi tradičních, a hlavně u olašských Romů zvykem. Jedná se při bližší charakteristice o respondenty, kteří nemají valné mínění o homosexuálech. Na jiných místech dotazníku uvádějí, že se takových lidí štítí a řadí je do kategorie „*degešů*.“ V rodině se o této tématice nehovoří. Jedná se o respondenty, kteří mají úplné středoškolské vzdělání, jsou věřící a tradiční Romové ve věkové kategorii 30 až 50 let. Podobná charakteristika se objevuje i v případě respondentů, kteří uvádějí možnosti:

„To by se nám nemohlo stát;

Hledal bych pomoc u Boha;

Ta představa mě děsí.“

Jedinou výjimkou je vzdělání – tito respondenti dosahují středoškolského vzdělání s výučním listem. Tři respondenti se přiklání k možnosti, že by své dítě vzali k psychologovi, popřípadě k psychiatrovi a tito respondenti dosahují základního vzdělání, ale v celkové míře nemají s homosexualitou takový problém. Vnímají ji však stále jako nemoc nebo něco, co

není přirozené, jak mi potvrdil jeden z respondentů po telefonickém dotazování: „Viděla jsem to v televizi, že to jde léčit. Kluk se uzdravil a našel si ženu.“⁷⁴

Poslední kategorie, do které spadají pouze tři z dotazovaných, uvádí možnost, že by svému dítěti v takovém případě hledali partnera opačného pohlaví: „Není to přirozené a Bůh to takhle nechce, homosexualita je od ďábla.“⁷⁵ Jedná se o respondenty, kteří jsou pověřiví, věří v boha a dodržují tradiční romský způsob života. Tito respondenti se řadí do druhé a třetí věkové kategorie tedy od 30 do 70 let.

Tabulka č. 5 Charakteristika respondentů, kteří by homosexuálním potomkům hledali partnera opačného pohlaví

Respondent	Vzdělání	Věk	Romské tradice
1 Žena	SŠ-VL	18–30	Ne
2 Žena	Základní	30–50	Ano
3 Muž	SŠ-VL	18–30	Ne

66,6 %	SŠ-VL
66,6 %	18–30 let
66,6 %	Tradiční Romové
33,3 %	Základní
33,3 %	30–50 let

Dá se tedy shrnout, že otázka přijetí homosexuality vlastního dítěte silně koreluje s mírou vzdělání. Lze předpokládat, že čím více bude romská společnost vzdělanější, tím bezproblémověji budou přijímány děti homosexuální orientace. Ovšem dva respondenti uvedli, že by své dítě vyhodilo z domu a pro přehlednost charakteristiky těchto respondentů uvádím v následující tabulce:

Tabulka č. 6 Charakteristika respondentů, kteří uvedli, že by své dítě vyhnali

Respondent	Vzdělání	Věk	Romské tradice
1 Muž	Základní	50–70	Ano
2 Muž	SŠ-MT	30–50	Ano

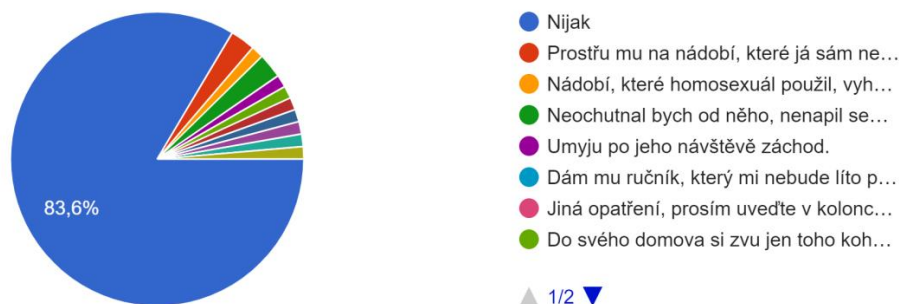
⁷⁴ (Žena, ZŠ, 50–70).

⁷⁵ (Žena, ZŠ, 30-50)

5.5.21 Otázka č. 21 - Přijetí homosexuála v domácnosti

Jak se doma připravujete na návštěvu homosexuála?

73 odpovědí

Graf. č. 18 Příprava na návštěvu homosexuála.

Tuto otázku byla položena pro zjištění, zda ještě platí skutečnost, že homosexuálové jsou ve větší míře řazeni do skupiny „degešů“ a jsou vůči nim uplatňována opatření, která mají hostiteli zaručit, že jeho rituální čistota nebude narušena. Většina Romů 83,6 % (61) uvádí, že se nijak na takovou situaci nepřipravuje. „*To mě nikdy nenapadlo, že bych se měl nějak připravovat nebo dělat nějaká opatření,*“ uvedl i telefonický respondent, vysokoškolák ve věku 18–30.

Odpovědi lze uvést následovně:

- 2,7 % (2) respondenti uvedli možnost, že takové návštěvě prostřou na speciálním nádobí, které sami nepoužívají
- 2,7 % (2) uvedli možnost: Neochutnal bych od něho, nenapil se z jeho lahve. Pokud bych mu dal napít ze své, už bych z ní nepil.
- 1,4 % (1) dokonce uvedl, že nádobí, ze kterého pojedla lesba nebo gay, vyhodí
- 1,4 % (1) uvedl, že by po takové návštěvě umyl toaletu
- 1,4 % (1) v individuální odpovědi uvedl: „*Žádné opatření bych nedělal.*“
- 1,4 % (1) „*Do svého domova si zvu jen toho, koho chci. Nekoukám na své přátelé, jaké jsou sexuální orientace, a nevedu proti nim žádné předsudky.*“
- 1,4 % (1) „*Chovám se, jako kdyby byl heterosexuál, prostě normální člověk jako my. Všichni jsme si rovni, i když to je gay nebo lesba nebo bůh ví co.*“
- Blíže mě zajímaly důvody opatření, které v šetření uvedla jediná respondentka, tj. že by po návštěvě homosexuála umyla toaletu. Při telefonickém dotazování mi na tuto otázku odpověděla (žena středního věku se základním vzděláním): „*Nic proti lesbičkám nebo gayům nemám, dokonce máme v rodině jednu holčinu, ale prostě cítím, že je to potřeba, nevím, jak to*

vysvětlit.“⁷⁶ Respondentka tedy nemá s homosexuály vůbec žádný problém, ale rituální zásady jsou v ní velmi zakořeněné. I když neřadí homosexuály mezi „degeše“, tak by po takovém člověku na toaletu nevstoupila. Tato žena uvedla, že dodržuje téměř všechny příklady romských tradic a zvyků *romipen*. Jedná se tedy o velmi tradiční Romku.

U případů níže popsaných se jedná o respondenty s nejvyšším vzděláním středoškolským s výučním listem s výjimkou jednoho respondenta ve věkové kategorii 30–50 let s vysokoškolským vzděláním, který nezaujímá k homosexuálům i v jiných otázkách relativně pozitivní vztah. Jeden z dotazovaných je ve věkové kategorii 18–30 let.

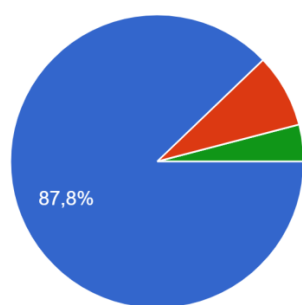
- A) Takové návštěvě prostřou na speciální nádobí, které sami nepoužívají
- B) Neochutnal bych od něho, nenapil se z jeho lahve
- C) Pokud bych mu dal napít ze své, už bych z ní nepil
- D) Nádobí, ze kterého pojedla lesba nebo gay, vyhodím

Tato otázka dopadla vůči homosexuálům pozitivně – většina dotazovaných, tedy celkem 68 respondentů ze 73 (dva respondenti se této otázky zdrželi) by nedělala žádná zvláštní opatření před nebo po návštěvě homosexuála. Dá se z tohoto postoje respondentů vyvodit, že homosexuál není považován za překážku udržení rituální čistoty. Jinými slovy, není příčinou rituálního znečištění.

5.5.22 Otázka č. 22 – Představy o přijatelném chování homosexuálům

Jak by se měli homosexuálové podle Vás chovat?

74 odpovědí

- Úplně normálně a pro ně přirozeně, mají přece stejná práva jako heterosexuálové.
- Měli by se přizpůsobit heterosexuální společnosti, neupozorňovat na svou orientaci.
- Měli by svou orientaci skrývat, svého partnera tajit
- Když nechtějí žít s opačným pohlavím, neměli by mít partnera vůbec.

⁷⁶ (žena, ZŠ, 30–50 let).

Graf č. 19 Jak by se homosexuálové měli chovat

Tato otázka míří na zjišťování míry tolerance či respektu k osobám homosexuální orientace. Jasně převažující výsledek na tuto otázku je, že celkem 87,8 % respondentů (65) od homosexuálů neočekává žádné speciální chování a že by se měli chovat zkrátka úplně normálně. Pouhých 8,1 % (6) respondentů si myslí, že by se homosexuálové měli přizpůsobit heterosexuální společnosti a neupozorňovat na sebe: „Nikdo *na ně není zvědavý*“; „*Nechci se na ně dívat, když po sobě lezou, ať si to dělají doma.*“ Toto jsou reakce dvou šedesátiletých Romů, kteří dotazník vyplnili. Čtyři z šesti tázaných mají úplné středoškolské vzdělání, zbylí dva mají základní vzdělání. Polovina uvedla, že jsou pověřiví a věří v Boha a druhá polovina uvedla pravý opak. Jen 4,1 % (3) z tázaných se přiklání k extrémní odpovědi, že by homosexuálové neměli mít partnera vůbec, pokud nechtějí žít s partnerem opačného pohlaví. Všichni tito respondenti disponují pouze základním vzděláním a jsou starší 50 let, věřící a dodržující romské tradice a zvyky.

5.5.23 Otázka č. 23 – Přijetí homosexuála jako učitele/trenéra dětí

Vadilo by vám, kdyby vaše dítě učil nebo trénoval homosexuál?

73 odpovědí

Graf č. 20 Přijetí homosexuálního učitele/trenéra

- 83,6 % (61) účastníků tohoto výzkumu uvedlo, že by neměli nejmenší problém s tím, pokud by jeho dítě trénoval homosexuál
- 5,5 % (4) respondenti uvedli, že by jim to vadilo, nevedli však pro to žádný důvod
- 1,4 % (1) respondent v individuální otevřené odpovědi uvedl „*Okolnosti mohou být různé a není homosexuál jako homosexuál.*“

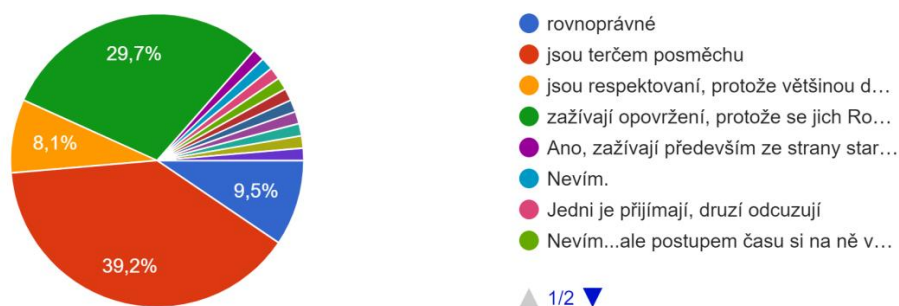
- 1,4 % (1) respondent uvedl: „Měl bych obavy, že mé dítě zneužíval.“
- 1,4 % (1) respondent uvedl: „Našel bych jiného trenéra“
- 1,4 % (1) respondent uvedl: „Ano i ne, bála bych se, že kdyby to dítě zjistilo, mělo by strach. A asi i já sama bych se někdy bála.“
- Dva respondenti na tuto otázku vůbec neodpověděli.

Z velké části se respondenti vyjádřili, že by jim to nečinilo žádné problémy, pokud by jejich dítě trénoval/učil homosexuál nebo lesba. V případě 16,4 % (12) respondentů se objevují pochybnosti a obavy o vlastní dítě. U této otázky nelze přesně určit respondenty, kteří uvedli, že by jim tato skutečnost nějakým způsobem vadila. Několikrát se objevila i potřeba specifikovat otázku, nejspíše tedy potřeba individualizovat představu takového trenéra/učitele.

5.5.24 Otázka č. 24 – Postavení romských homosexuálů v romské společnosti

Jaké mají podle vašich zkušeností romští homosexuálové postavení u Romů?

74 odpovědí

Graf. č. 21 Názor respondentů na postavení romských homosexuálů v romské společnosti

Tato otázka je stěžejní, jak jsem již uvedl v charakteristice otázek dotazníku. Jedná se o představu, která se pravděpodobně opírá o zkušenost respondentů s většinovým názorem Romů, tak jak ho znají ze svého bezprostředního okolí, ze sousedství, školy, od širšího příbuzenstva apod. Tím můžeme získat pohled na to, jak tito Romové a širší romská veřejnost pojímá homosexuály ve vlastní společnosti či mimo ni. Tento graf již není tak jednoznačně vůči Romům pozitivní jako grafy předešlé, v podstatě se rozchází s deklarovanými pozitivními postoji většiny respondentů.

- 39,2 % (29) respondentů uvedlo, že homosexuálové jsou pro Romy terčem posměchu.
- 29,7 % (22) účastníků výzkumu si myslí, že homosexuálové zažívají opovržení ze strany Romů z důvodu, že se jich štítí
- 9,5 % (7) účastníků výzkumu si myslí, že postavení romských homosexuálů ve své společnosti je rovnoprávné
- 8,1 % (6) respondentů uvedlo možnost, že homosexuálové jsou respektováni, protože většinou dosáhnou úspěchu ve své profesi a dobře reprezentují romskou menšinu
- 1,4 % (1) uvedl: „*Nevím, ale postupem času si na ně všichni asi zvyknou, myslím si, že homosexuálů přibývá.*“
- 1,4 % (1) uvedl: „*Nevím.*“
- 1,4 % (1) uvedl: „*Je velký rozdíl mezi mladými a staršími Romy. Více vzdělanými a těmi méně.*“
- 1,4 % (1) „*Ano, zažívají především ze strany starší generace, která stále vidí homosexualitu jako nepřirozenou nebo jako nemoc.*“
- 1,4 % (1) „*Je to různorodé, podle rodiny, která má sama zkušenost. Někde se posmívají, někde vyženou z domu, někde to vůbec neřeší.*“
- 1,4 % (1) „*Je to mix všech uvedených věcí.*“
- 1,4 % (1) „*Je to individuální, záleží na rodině.*“
- 1,4 % (1) „*Zažívají nenávisť, jsou odsuzováni a nejsou respektováni, jsou bráni jako špína a někteří s nimi nechtějí být ve styku.*“
- 1,4 % (1) „*Záleží, jestli jde o mladou nebo starší rodinu.*“
- Této otázce se zdržel jeden respondent.

Následující otázka doplňuje názory, které deklarují odmítavý postoj romské společnosti vůči Romům.

5.5.25 Otázka č. 25 – Důvody odmítání homosexuálů v romské společnosti

Pokud respondenti odpověděli, že homosexuálové mají špatné postavení u Romů, uvedli v následné otázce své osobní důvody, proč si myslí, že to tak je:

- 55,8% (24) dotazovaných uvedlo, že si myslí, že špatné postavení homosexuálů v romské společnosti zapříčiňuje představa, že homosexualita je proti romskému způsobu života

- 41,9 % (18) účastníků si myslí, že za špatné mínění o homosexuálech může právě neznalost Romů a malá informovanost o této problematice
- 20,9 % (9) respondentů uvedlo, že si myslí, že problém je v tom, že homosexuální jedinci v romských komunitách mají špatné postavení kvůli tomu, že je ostatní členové skupiny nepovažují za správné Romy žijící podle romských tradic a zvyklostí. Nejsou tedy „žušo rom, žuži romni“.⁷⁷
- 20,9 % (9) respondentů uvedlo možnost, že je toto zapříčiněno tím, že homosexuálové jsou v představách Romů stejní jako „degeša“
- 18,6 % (8) osob uvedlo ve svých dotaznicích možnost příčiny nepřijetí homosexuálů v tom, že romské etnikum neuznává takový vztah, ze kterého není možno zplodit potomka

Dále cituji individuální odpovědi z otevřené odpovědi:

- 2,3 % (1) „Znám homosexuály, všechny jejich rodiny je berou jaci jsou.“
- 2,3 % (1) „Nedostatek vzdělání v tomto tématu, tradice a předsudky předávané uvnitř komunity, příliš mnoho představivosti, takto to vidím já.“
- 2,3 % (1) „Ve své rodině to tolerují, v ostatních rodinách zavrhuji.“

Tyto poslední dvě otázky nám rozšiřují obzor představ o pojmání homosexuálů z úzkého okruhu respondentů tohoto dotazníku. Podle samotných respondentů většina Romů nemá dobré, anebo má velmi zkreslené představy o tom, co to znamená být homosexuál. Z toho tedy vyplývá, že u respondentů existuje přesvědčení, že širší romská společnost zaujímá vůči homosexuálům negativní a odmítavý postoj.

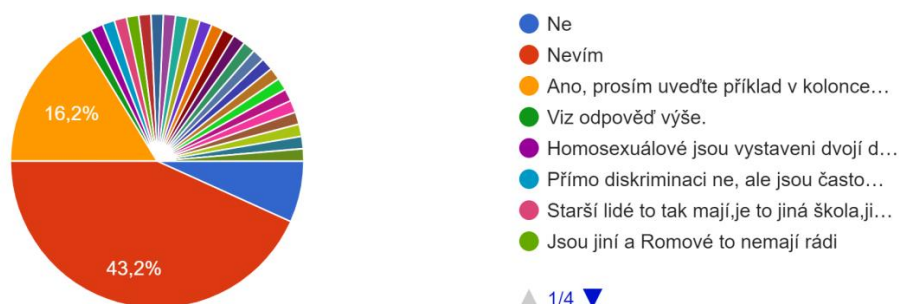
Za tento postoj pravděpodobně může z velké části představa o tom, jak by správný Rom měl žít svůj život. Homosexualita se totiž neslučuje s životem rituálně čistého Roma. Dalším důležitým faktorem je vzdělanost Romů a absence informací o homosexuálech. Neméně důležitým faktorem je věková hranice. Starší Romové mají zažitě představy o homosexuálních jedincích, ale mezi mladší generací Romů se postoj k homosexuálům mění směrem k větší toleranci.

⁷⁷ Z romského jazyka: čistý muž, čistá žena.

5.5.26 Otázka č. 26 – Názor na diskriminaci homosexuálů

Myslíte si, že Romští homosexuálové zažívají ze strany Romů diskriminaci?

74 odpovědí

Graf č. 22 Názor respondentů na diskriminaci homosexuálů ze strany Romů

Tuto otázku vyplnilo 74 respondentů, z nichž:

- 43,2 % (32) dotazovaných odpovědělo, že nevědí
- 16,2 % (12) respondentů si myslí, že ano.

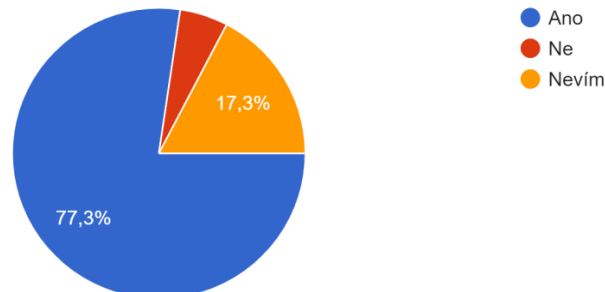
Ostatní respondenti odpovídali jednotlivě, každý z nich zaujímá v grafu 1,4% podíl. Níže uvedu jen některé z jejich odpovědí:

- „Homosexuálové jsou vystaveni dvoji diskriminaci – Za prvé, že jsou Romové, a za druhé, že jsou jiné sexuální orientace. Stále jsou v pozici, kdy nejsou Romy, především starší generaci, přijímáni. Ale jejich postavení se může lišit i dle toho, jak jsou respektováni ve své komunitě – tzn., pokud je respektovaný, stírá se i fakt, že je homosexuál a žije v jedné domácnosti s partnerem stejného pohlaví. Dnešní doba internetu, sociálních sítí, propojenosti přes různá gay fóra dávají mladé generaci romské LGBT komunity příležitost se už v brzkém věku vyautovat, tedy přiznat se, ke své orientaci. A to i díky celospolečenské otevřenosti a době, kdy polevují zvyky a tradice v tradičních romských rodinách.“
- „Někdy ho/ji rodina exkomunikuje, někdy se dějí některé z těch věcí, které jste popsal výše, nádobí po něm je nečisté apod.“
- „Jsou bráni jako méněcenní – nikdy nebudou mít rodinu.“

5.5.27 Otázka č. 27 – Práva homosexuálů na sňatek

Mají podle Vás homosexuálové právo uzavírat sňatky? Například mít právo osvojit dítě svého partnera...

75 odpovědí

Graf č. 23 Názor respondentů, zda mají homosexuálové právo uzavírat plnohodnotná manželství

Tento graf je také velmi jednoznačný: většina z dotazovaných uvedla možnost, že homosexuálové by měli mít právo uzavírat sňatky a adoptovat dítě svého partnera. Celkový počet těchto respondentů činí 77,3 % (58).

- 17,3 % (13) respondentů uvedlo, že nevědí
- 5,3 % (4) respondenti uvedli striktně odmítavou odpověď, že by homosexuálové neměli mít výše uvedená práva

Charakteristiku této skupiny vystihuje to, že se jedná o jedince se základním vzděláním, věřící, pověřivé a považující se za tradiční Romy ve věku mezi 50 až 70 let

Závěr výzkumu

V této kapitole shrnuji závěry dotazníkového šetření a odpovídám na jednotlivé hypotézy, které jsem si stanovil před započítím výzkumného šetření. Odpovím tedy na otázku, zda se hypotézy shodují se závěry výzkumu.

H1: Romové, kteří ve větší míře odpovídají kladně na otázky související s dodržováním pravidel *romipen*, budou v menší míře tolerantní k homosexuálům.

Na základě výsledků šetření mohu konstatovat, že se tato hypotéza neověřila a je z 66,7 % neudržitelná. Jak je znázorněno v kapitole 5.5.6, v níž se ptám svých respondentů, zda dodržují romské tradice a zvyky, většina mých respondentů odpověděla, že romské tradice, anebo alespoň nějakou část z nich, dodržují. Ovšem i přes dodržování pravidel *romipen* nejsou nijak zvlášť zaujati vůči homosexuálům, jak ukazují odpovědi v kapitolách, v nichž se dotazuji na možnost adopce dětí homosexuály apod.

H2: Romové, kteří dosáhli jen nižšího vzdělání (základního či středoškolského s výučním listem), budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové se středoškolským (s maturitou) a vysokoškolským vzděláním.

Tato hypotéza se mi ve velké míře potvrdila. Vycházím z celkového výsledku dotazníkového šetření, které rozvádím v tabulkách č. 4 a 5. a které jsou uvedeny v podkapitolách 5. 5. 19 a 5. 5. 20. V těchto případech má vzdělanost respondentů bezpochyby největší vliv na výsledky. Ty jasně ukázaly, že Romové, kteří dosáhli maximálně středoškolského vzdělání s výučním listem, odpovídali na otázky mířené na možnost výchovy dětí homosexuály, respektive na možnost, že by jejich dítě mohlo být homosexuální, negativně.

H3 Romové ve věkové kategorii 50+ budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové mladší 50 let.

Zde mohu říci, že se mé očekávání potvrdilo. Starší generace Romů má bezpochyby větší problém s přijímáním homosexuálních jedinců, jak ve své etnické skupině, tak mimo ni než generace mladších Romů. Tento výsledek si můžeme porovnat hned u několika vyhodnocení odpovědí na položené otázky v dotazníku.

U kapitoly 5.5.7 „*Jaký postoj k homosexuálům zaujímají Vaši rodiče*“ odpovědělo 61,6 %, respondentů, že jejich rodiče nezaujímají dobrý postoj k homosexuálům. Další potvrzení hypotézy přichází s tabulkou č. 2 v kapitole č. 5.5.8, kdy byli respondenti tázáni, zda si myslí, že je homosexualita přirozená. V tabulce můžeme vidět, že respondenti, kteří

odpověděli, že homosexualita je něco nepřirozeného, se z 83 % jedná o respondenty starší více než padesát let. Dalším ukazatelem pro toto tvrzení je tabulka č. 3 v kapitole 5. 5. 13, v níž se vyhodnocují odpovědi na otázku, zda by dotyčným vadilo mít homosexuálního souseda. V tabulce vidíme, že z 50 % procent se jedná o starší generaci Romů, kteří spadají do věkové kategorie 50–70. let. Jako poslední potvrzení této hypotézy mohu uvést příklad z tabulky č. 6 v kapitole 5. 5. 20, v níž je uvedeno, jak by respondenti reagovali při zjištění, že je jejich dítě homosexuální. Opět je tu 50% shoda s mou hypotézou.

Mohu tedy konstatovat, že postoj vůči homosexuálům a homosexualitě obecně se výrazně u Romů mění, a to tedy k větší toleranci a k celkovému přijetí romských i neromských homosexuálů. Tato změna k lepšímu do značné míry přísluší větší míře vzdělanosti Romů. Dalším faktorem, který má velký vliv na pojmání této problematiky je věková kategorie romských obyvatel. Setkáváme se zde se stejným úkazem jako u majoritní společnosti, tedy, že starší a méně vzdělaní lidé pohlížejí na homosexualitu více skrze prsty nežli lidé mladšího věku s vyšším vzděláním, nežli je středoškolské s výučním listem. V největší míře se tu jedná o věkovou hranici padesát a více let. Dalším překvapivým výsledkem je, že tato tolerance vůči homosexualitě, se nijak nevyklučuje s dodržováním kulturně – tradičních hodnot, které jsou pro Romy tak stěžejní a typické. V závěru bych tedy výsledek tohoto výzkumu shrnul do těchto pár vět. Pohled na homosexualitu se výrazně mění k lepšímu, díky větší míře a četnosti vzdělanosti samotných Romů. Rom tedy může žít podle romských tradic a podle romského způsobu života, tedy podle romipen, a i přesto dokáže plně respektovat homosexuální jedince ve své rodině a bližším okolí. Pokud se setkáme s romským jedincem, který zaujímá opačný postoj k homosexuálům, s největší pravděpodobností, se bude jednat o Roma/Romku méně vzdělaného a staršího věku.“

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, jak dnešní Romové pojmají homosexualitu a jak a zda respektují práva romských i neromských homosexuálů. Cílem bylo ověřit, jaký vliv na pojmání homosexuality u Romů má celková představa o životě a jaký vliv na pochopení a respektování homosexuálů má samotný romský způsob života, tedy kulturní prvky, které jsou úzce spjaté s dodržováním rituální čistoty a zda se tyto představy mezigeneračně liší (*romipen*).

V úvodní teoretické části této práce jsem se zabýval hlavními mezníky historie Romů, které mohou mít i dnes vliv na uvažování Romů o homosexualitě. V kapitole o romské rodině jsem osvětlil výchovu dětí a tradiční role členů romských domácností, opět se zřetelem k tématu homosexuality. V následující kapitole o konceptech romské kultury jsem vysvětlil pojmy *romipen* a koncept rituální čistoty a nečistoty, které jsou stěžejní pro pochopení negativního náhledu na homosexualitu. V kapitole o vztahu Romů a křesťanství jsem uvedl vlivy náboženství na myšlení Romů, a tedy i postoje věřících Romů vůči homosexuálům. V kapitole o vztahu Romů a homosexuality jsem stručně shrnul dosavadní vědecké poznatky autorů, kteří se tomuto fenoménu ve svých pracích věnovali.

Metodu sběru dat kvantitativním dotazníkovým šetřením jsem doplnil obdobou kvalitativního výzkumu, tedy doplňujícím dotazováním respondentů po telefonu. Tito respondenti mi dali možnost provést polostrukturované rozhovory, které mi ozřejmily některé odpovědi uváděné v online formě dotazníku. Nasbíral jsem potřebná data, z nichž jsem vyvozoval odpovědi na tři hypotézy, které jsem si zvolil na začátku práce.

Na získaném vzorku 75 dotazníků, kdy respondenti vyplňovali celkem 27 otázek, jsem zjišťoval, zda možná vyšší míra netolerance vůči homosexuálům může pramenit z vžitých sociokulturních zvyklostí. Tato hypotéza, tedy že Romové, kteří ve větší míře odpovídali kladně na otázky související s dodržováním pravidel *romipen*, budou v menší míře tolerantní k homosexuálům, se částečně potvrdila. Z porovnání charakteristik respondentů, kteří se vyjadřovali negativně vůči homosexuálům (zejména v klíčových otázkách na možnost výchovy dětí homosexuály a na názor na příčiny homosexuality) se většina těchto respondentů označila za věřící, pověřivé a dodržující pravidla *romipen*. Zároveň však velké procento těch, kteří uváděli respektující názory na homosexualitu, se rovněž k tradicím *romipen* přihlásilo. Dá se tedy v případě těchto respondentů říct, že jejich romství (dodržování *romipen*) není v rozporu s pozitivním pojmáním homosexuality.

Druhá hypotéza, tedy zda Romové, kteří dosáhli nižšího vzdělání (základního, středoškolského zakončeného výučním listem), budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové se středoškolským (s maturitou) a s vysokoškolským vzděláním, se potvrdila na vzorku respondentů, kteří na klíčové otázky odpovídali vyhraněně negativně. I třetí hypotéza, zda Romové ve věkové kategorii 50+ budou projevovat menší míru tolerance vůči homosexuálům než Romové mladší 50 let, se potvrdila.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku, zda Romové pojmají homosexualitu pomocí představ o tom, jak by správný Rom nebo Romka tedy („žužo Rom, žuži Romni“) měl žít, a tedy jak dodržování romských tradic a celého romipen působí na pojmání homosexuálů u Romů, zní na základě výsledků mé práce takto: koncept rituální čistoty a *romipen* již nemá tak zásadní vliv na to, jak dnešní romská společnost a samotní členové romských rodin pohlízejí na homosexuály a homosexualitu obecně.

Celkový souhrn dat tedy naznačuje, že hlavní vliv na pojmání homosexuality má v romské menšině úroveň vzdělání, věk a pouze částečně i rituální čistota a pravidla romipen, a to zejména mezi těmi, kteří mají nižší vzdělání a vyšší věk. Získaná data a závěry nelze generalizovat z důvodu nízké reprezentativity a reliability i validity výzkumu (kvůli formě online dotazování). Jedná se navíc o specifický vzorek představitelů romské menšiny v České republice, kteří mají vyšší míru vzdělání, než je průměr u Romů v České republice. Zejména vyššímu vzdělání lze přisuzovat kladné hodnocení homosexuality. Zároveň však tito respondenti v jedné z otázek vyjádřili povědomí o tom, že romští homosexuálové jsou v romské společnosti spíše diskriminováni a odmítáni.

Na základě porovnání názorů respondentů vyjadřujících se negativně vůči problematice homosexuality u Romů lze alespoň říci, že zde platí přímá úměrnost, že čím nižší vzdělání respondent má, tím je odmítavější jeho přístup k homosexuálům. V případě věku za stejných výzkumných podmínek platí, že čím vyšší věk, tím konzervativnější pojmání homosexuality. Z těchto závěrů vyplývá, že postupem času, bude-li se zvyšovat vzdělanostní úroveň romské menšiny, bude se i zlepšovat obraz homosexuality u Romů a ta bude pojmána bez předsudků a bezproblémově. Jedním ze závěrů mé práce je skutečnost, že romští respondenti z České republiky zapojení do výzkumu z velké většiny na homosexuály pohlízejí mnohem tolerantněji a s respektem, než jak tomu bylo v případě Romů v osadách na

Slovensku v roce 2013.⁷⁸ Získaná data ale především skýtají prostor pro další zkoumání do budoucna.

Z výzkumu tedy vyplývá, že se romské etnikum díky vzdělání modernizuje a více se ve svých názorech přibližuje majoritní společnosti. Toto tvrzení platí ve velké míře pro mladší generaci Romů. Otázka na kolik a na jak dlouho bude pro další generace Romů *romipen* udržitelné, je na další a rozsáhlý výzkum. Pokud se romská menšina v Čechách a na Slovensku bude i nadále ubírat stejným směrem jako doposud, bude jen otázka času, kdy rozdíl mezi majoritní společností a romským etnikem bude ideálně a možná i idealisticky jen ve vzhledu.

Na úplný závěr bych rád uvedl transkulturní aspekt této práce, který spočívá právě v novodobém podobenství v názoru na homosexualitu s majoritní společností i přes velké kulturní odlišnosti obou skupin. Rád bych také poukázal na skutečnost, že minoritní společnosti Romů se podařilo mezi lety 2011 a 2016 výrazně zlepšit situaci ve vzdělanosti. Pokles romských občanů, kteří dosahovali pouze základního vzdělání za tyto čtyři roky, činil 15 % a dále toto číslo roste. Co pro Romy přinese nově chystaná strategie pro integraci Romů, která by měla být spuštěna roku 2020, lze jen odhadovat. Největší podobnost mezi majoritní a minoritní společností spatřuji v tom, jaký typ lidí odsuzuje homosexualitu. Jedná se o osoby méně vzdělané a věkově starší. To platí jak pro Romy, tak pro osoby z většinové společnosti České republiky.

Můžeme si tedy povšimnout, že působení dvou vedle sebe dlouhodobě žijících odlišných kultur má za výsledek, že se minoritní společnost začala více méně podobat společnosti majoritní. Tato podobnost je viditelná v různých sférách života Romů a jak dokazuje tato práce, týká se to i citlivého tématu, jakým je sexuální orientace a sexualita obecně. Za velice přínosný shledávám fakt, že i po tak intenzivním působení majoritní společnosti na romskou společnost si její členové ponechali alespoň v nějaké míře svůj osobitý kulturně odlišný způsob života a své zvyky. Z toho tedy vyplývá, že kulturní relativismus v našem případě můžeme uznat za vhodný a fungující teoreticko-metodologický přístup v rámci výzkumu kulturních jevů.

⁷⁸Jak ve své práci uvádí Tomáš Kobes, „(...) ve východoslovenských romských osadách je velmi rozšířená praxe vyhazovat veškeré nádoby či věci, kterých se kdy dotkl homosexuál. Zpravidla jsou tyto lidé označeni za *degeše*. Homosexualita jako špatný způsob života, která neodpovídá sociálním scénářům odvozeným ze strukturálních podmínek jednání, tak může být na základě svého významového rozsahu ztotožněna s *degeštvím*.“ KOBES, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. Sociologický časopis 49 (1): 2013.

Použité zdroje

Tištěné zdroje

- BAKALÁŘ, Petr. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004.
- ČADA, Karel, BUCHLEROVÁ, Daniela, KORECKÁ, Zuzana, SAMEC, Tomáš, OUŘEDNÍČEK, Martin, KOPECKÁ, Zuzana, BARBORA-SPORKOVÁ, Jaroslava a Jarmila TINLOVÁ. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015.
- FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Bakalářská práce.
- FRYDRÝŠKOVÁ, Kristýna. *Rituální čistota u Romů*. Praha: Univerzita Karlova, 2010. Diplomová práce.
- HORVÁTHOVÁ, Jana. *Romové tradice a současnost – O Roma angoder the akának*. Brno: SVAN, 1999.
- HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny 2002.
- IVANOVÁ, Kateřina, Lenka ŠPIRUDOVÁ a Jana KUTNOHORSKÁ. *Multikulturní ošetřovatelství I*. Praha: Grada, 2005.
- JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT. *Romové – kulturologické etudy*. Praha: Čeněk Aleš, 2004.
- JAKOUBEK, Marek. *Romové konec nejednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004.
- KALEJA, Martin a Jan KNEJP. *Mluvme o Romech, Pal aven vakeras pal o Roma*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009.
- KAŠPAROVÁ, Irena. *Politika romství – romská politika*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014.
- KOBES, Tomáš. Identifikace a praxe homosexuálů a transsexuálů ve východoslovenských romských osadách. *Sociologický časopis* 49 (1): 2013.
- LAUN, Andreas. *Homosexualita z katolického hlediska*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.
- LEONTIYEVA, Yana a Josef BERNARD. Cizinci jako obtížně dosažitelná populace. *Data a výzkum – SDA Info* 7 (1), 2013.
- MAJEROVÁ, Gabriela Majerová. *Romské tradice v minulosti a současnosti, promítnutí romské tradice do současné situace* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2004. Diplomová práce.
- NEČAS, Ctibor. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999.
- OKELY, Judith. *The Traveller-Gypsies*. London: Cambridge University, 1983.
- PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Romové v českých zemích v letech 1945–1989*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004.
- PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita pokusy o integraci*. Praha: Torst, 2012.
- RYVOLOVÁ, Karolína (ed.). *O mulo! Povídky o duchách zemřelých: Sbirka romských autorů*. Praha: Kher, 2019.
- SPURNÝ, Matěj. Pokus o převýchovu. *Paměť a dějiny* 11 (3): 2017.
- ŠEBKOVÁ, Hana a kol. *Úloha nejstaršího syna v romské rodině*. Časopis romistických studií Romano džaniben (1-2): 1996.

ŠEBOVÁ, Barbora. „Škola Míru“ v Květušíně 1950–1954 (a její pokračování na Dobré Vodě u Prachatic) – kritická reflexe v historickém kontextu 50. let. Praha: Univerzita Karlova, 2009. Diplomová práce.
VODENKA, Lukáš Vojtěch. *LGBT komunita v romském etniku*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016. Bakalářská práce.
ŽLNAYOVÁ, Edita a kol. *Postavení a úloha ženy–matky muže–otce v romské rodině*. Časopis romistických studií Romano džaniben (1–2): 1996.

Internetové zdroje

CTIBOR, Nečas a Marta MIKLUŠÁKOVÁ. *Historie Romů na území České republiky* [online]. Vyst. 12. 2. 2012 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>
ČECHOVÁ, Silvie. *Romové za první republiky Evropy* [online]. Vyst. 28.10.2018 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/romove-za-prvni-republiky-jak-se-jim-zilo-8105736>
DIENSTBIEROVÁ, Kristýna. *Před šedesáti lety začal platit zákon o trvalém usídlení kočujících osob* [online]. Vyst. 11.11.2018 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/pred-sedesati-lety-zacal-platit-zakon-o-trvalem-usidleni-kocujicich-osob>
Education of Roma Children in Europe [online]. Vyst. . [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/education-of-roma-children>
Evropská Charta regionálních či menšinových jazyků [online] [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty>
KOSTLÁN, František. *Uplynulo 6 let od rozsudku Evropského soudu pro lidská práva v případě D. H. Vzdělávání romských dětí se ale příliš nezměnilo* [online]. Vyst. 13. 11. 2013 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/uplynulo-6-let-od-rozsudku-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-v-pripadu-d-h-vzdelavani-romskych-deti-se-ale-prilis-nezmenilo>
KOSTLÁN, František. *† 13. 5. 1995: Tibor Berki* [online]. Vyst. 13. 5. 2013 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/po-stopach-romske-minulosti-puvod-romu-a-jejich-prichod-do-evropy>
LHOTKA, Petr. *Po stopách romské minulosti, původ Romů a jejich příchod do Evropy* [online]. Vyst. 20.3.2009 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravy/po-stopach-romske-minulosti-puvod-romu-a-jejich-prichod-do-evropy>
Lubomír Čipčala. *Ani ryba ani rak, jsem Ota! Příběh Roma adoptovaného českou rodinou* [online]. Vyst. 24. 2. 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/ani-ryba-ani-rak-jsem-ota-pribeh-roma-adoptovaneho-ceskou-rodinou>
MOREE, Dana. *O Romech se říká málo pozitivních věcí* [online]. Vyst. 9. 10. 2018 [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/olga-fecova-o-romech-se-rika-malo-pozitivnich-veci>
MURAJDOVÁ, Alexandra. *Papež František se veřejně zastal homosexuálů. Negativní postoj lidí k LGBT papež František přirovnává k nacismu*. *REFRESHER.cz. REFRESHER – Hlas moderní generace* [online]. Vyst. 16.11.2019 [cit.2020-04-25]. Dostupné z: <https://refresher.cz/76650-Papez->

Frantisek-se-verejne-zastal-homosexualu-Negativni-postoj-lidi-k-LGBT-papez-Frantisek-prirovnava-k-nacismu
 NĚMEČEK, Václav. *Protoindové a příchod Árjů* [online]. [cit. 2020-04-1].
 Dostupné z: <https://www.dejepis.com/protoindove-a-prichod-arju/>
 OLÁH, Vlado. *Romipen*. [online]. Vyst. 25. 2. 2014 [cit. 2020-05-22]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/r/ZA/18399/ROMIPEN.html/>
 POLÁKOVÁ, Jana. *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace* [online]. Hradec králové, 2014 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z:
http://skip.knihovnahk.cz/sites/default/files/aktuality/prilohy/materialy_romska_rodina_0.pdf?fbclid=IwAR1tLubcua7Hu1nJETAIIB-F-jgcQjnMcdYJ2uj7PaLeKtN78UO2xLKcbM
Původ Romů [online] [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>
 RYZ. *V Praze probíhá unikátní setkání romských gayů a leseb* [online]. Vyst. 3.5.2014 [cit. 2020-05-19]. Dostupné z:
<https://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/v-praze-probiha-unikatni-setkani-romskych-gayu-a-leseb>
Svaz Cikánů-Romů [online] [cit. 2020-05-20]. Dostupné z:
<https://www.rommuz.cz/svaz-cikanu-romu/>
Vartování (Bdění u mrtvého) [online] [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>
Vartování (Bdění u mrtvého) [online] [cit. 2020-05-23]. Dostupné z:
<http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>
 VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Roste hlavně počet věřících mimo instituce* [online]. Vyst. 16.1.2012 [cit. 2020-05-30]. Dostupné z:
http://www.christnet.eu/clanky/4764/roste_hlavne_pocet_vericich_mimo_instituce.url
Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017 [online] [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty>

Doporučená literatura (necitované zdroje)

BUDILOVÁ, Lenka, JAKOUBEK, Marek. *Romové a Cikáni, neznámí i známí, interdisciplinární pohled*. Praha: Leda, 2009.
 FRASER, August. *Cikáni*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2002.
 HOMOLAČ, Jiří. *Internetové diskuze o Cikánech a Romech*. Praha: Karolinum, 2009.
 RAICHOVÁ, Irena. *Romové a náboženství Romové tradice a současnost*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999.
 RAICHOVÁ, Irena. *Romové a nacionalismus*. Brno: Muzeum romské kultury, 2001.
 ŠOTOLA, Jaroslav, POLO, Mario Rodriguez. *Etnografie sociální mobility Etnicita, bariéry, dominance*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016.

Příloha A

Rozbor Otázek

Otázky o romipen

Na otázku, *Jaké romské tradice a zvyky dodržujete?* jsem nabídl respondentů 30 možností, které mohou ilustrovat, na kolik je v rodině respondenta vžitě dodržování pravidel romipen. Ukazuje tedy na možnou míru, na kolik se respondent považuje za Roma ctícího pravidla *romipen*.

Část těchto odpovědí, které mohl respondent označit, mířila na zvyky spojené s dodržováním pravidel rituální čistoty, a to zejména na ty, které se pojí s přípravou jídla a stravováním. Tedy také s pravidly tzv. komensality, tj. s kým je vhodné stolovat a s kým naopak (s cílem vyhnout se rituálnímu znečištění). Lze uvést následující odpovědi:

Jídlo, které spadlo na zem, už nejím;

Maso před vařením oplachuji;

Na vaření masa máme speciální nádoby, které nepoužívám na nic jiného;

Jím jen jídlo uvařené doma;

Z nádobí, kterého se dotkl někdo v mých očích nečistý, bych už nejedl a radši ho vyhodil;

Jídlo, které se nesnědlo, druhého dne vyhazuji, protože věřím, že přes noc na něj působily nečisté síly;

Od cizích lidí, tedy lidí, kteří nejsou z rodiny, se nikdy nenapiji ze stejné lahve, sklenky;

Nikdy bych nejedl koňské nebo psí maso;

Ručníky a oblečení neperu dohromady s ubrusy a utěrkami.

Jedna z otázek, která byla položena až ke konci dotazníku, mířila přímo na konfrontaci romipen a setkání s homosexuálem. Zaměřovala se na to, jak se doma připravuje na návštěvu homosexuála. V nabídce jsem uvedl i přechodový rituál, kterým matky vítají své dcery mezi dospělé ženy, když dostanou svou první menstruaci: *Pokud dívka v mé rodině dostane svou první menstruaci, matka jí dá (symbolickou) facku.*

A také společenský rituál byl důležitý, když se partneři rozhodnou pro společný život, který má v dnešní době možná důležitější význam než samotná

svatba, ke které z mnoha důvodů buď vůbec nedochází (z ekonomických důvodů, neboť je to nákladná záležitost a rodina se chce vyhnout situaci, že by nemohla uctít celé příbuzenstvo), anebo až v době, kdy má pár již několik dětí a jedná se spíš o formální (úřední) záležitost: *Před svatbou probíhají v naší rodině pytanky, mangavipen* (z romského jazyka – zasnuby).

Odpověď *Nemluvím doma sprostě* mířila zejména ke zjišťování, zda respondent projevuje úctu ke starším a dodržování rituální čistoty, která se projevuje i nepoužíváním *džungale lava* (sprostých, špinavých slov). Odpovědi zjišťující míru pověřivosti, tedy víry v řadu magických praktik, které mají zaručit ochranu před zlými silami, například ochranná červená šňůrka, která má nepochybně indický původ.⁷⁹

Ochranná červená stužka je prostředek, jak ochránit dospělého, ale zejména dítě v období v prvních dnech života, které je velmi choulostivé a nebezpečné, neboť dokud není dítě pokřtěno a pod boží ochranou, mohou na dítě působit zlé až démonické síly, jako je například „*guli daj*“⁸⁰ démon, který krade děti. Dítě také ohrožují mulové, kteří nejsou z rodiny. Pro tyto případy se dítěti váže na zápěstí červená stužka, která dítě chrání.

Stejný ochranný účinek mají **rozevřené nůžky** nebo jiný ostrý předmět v kočárku, mají za cíl určit, jak je respondent sžitý s touto stránkou romské kultury, neboť i vzdělaní Romové věří v *mule* a v rituál *zoč*⁸¹. Například to byly odpovědi potvrzující víru v revenanty: *Prostírám jídlo během Štědrého večera i svým mrtvým příbuzným; Po smrti příbuzného vartujeme; Do rakve bych zemřelého příbuzného neobul, aby se nevrátil, jako mulo a nestrašil mě; Věc, kterou měl zemřelý rád, mu dám do hrobu, aby si pro ní jako mulo nepřišel a nestrašil mě; Věci po mrtvém rozdám nebo vyhodím, aby mě jeho duch nestrašil; Po smrti blízkého příbuzného nosím rok černé oblečení a nechodím na zábavy.* Očistný rituál se sirkami je spojený s očistou před uřknutím, v romském jazyce se tomuto uřknutí říká „*Jakhendar*“ (z romského jazyka – v překladu zlé oko, doslovně z očí – proto *zoči* nebo **zoč**). *Člověk, který byl prokletý „zlým okem“ (pohledem), se necítí dobře a je mu na omdlení, příznaky mohou být různé. Aby se*

⁷⁹ MAJEROVÁ, Gabriela Majerová. *Romské tradice v minulosti a současnosti, promítnutí romské tradice do současné situace* [online]. Praha: Univerzita Karlova, 2004. Diplomová práce.

⁸⁰ Z romského jazyka: Sladká matka

⁸¹ RYVOLOVÁ, Karolína (ed.). *O mulo! Povídky o duchách zemřelých: Sbirka romských autorů*. Praha: Kher, 2019.

dotyčná osoba zbavila uhranutí, je nutné provést očistný rituál s uhelnou vodou. Tento rituál si nemůže uhranutý vykonat sám sobě, nýbrž ho musí provést člen jeho rodiny. Jedná se o spojení vody a tří, šesti nebo devíti sirek, podle toho, jak je uhranutí silné, což se zjišťuje tak, že jsou zápalky zapalovány jedna od druhé a nechají se spadnout do sklenice s vodou. Pokud spálené uhlíky spadly na dno sklenice, určuje se stupeň prokletí. Je však důležité zachovat poměr tří. Trojka se v rituálu objevuje hned několikrát. Prokletý nebo prokletá se třikrát napije, na jeho těle jsou znázorněny tři kříže a voda je do sklenky napuštěna až na potřetí. Touto vodou je pak prokletý očištěn na specifických místech těla, jako jsou zápěstí, hrudník na straně srdce, spánky. Poté je důležité, aby se prokletá osoba této vody třikrát napila. Poté je voda vylita tam, kde už nikomu neuškodí. Pokud nespada ani jedna zápalka do nádoby s vodou, člověku, kterému není dobře, není uhranutý a jeho stav nesouvisí se „zlým okem.“⁸²

Nutno uvést, že tato víra *mule* – *nemrtvé*, tedy v podstatě strach z návratu zemřelých předků, pokud se s nimi po smrti nebude jednat náležitě uctivě. Má praktický význam – zaručuje dodržování úcty ke starším členům rodiny a je tak tedy důležitým sociálním korektivem. Dalším efektem této víry je dodržování řady pravidel rozloučení s mrtvým členem rodiny, které mají nejen tmelící význam (sejde se i vzdálená rodina), ale i psychologický (pozůstalí mají oporu v široké rodině, nejsou na žal sami). Zejména důležitý je zvyk vartování, tedy bdění u mrtvého, což umožňuje, aby se pozůstalí s odchodem člena rodiny vyrovnali po emoční stránce co nejlépe. Tento specifický romský zvyk v obdobné formě dodržují například Židé.

Mule v romském jazyce označuje ducha mrtvého nebo také nemrtvého, tj. revenanta – entitu, která se vrací ze záhrobí, z onoho světa. Pokud se někomu zjeví, *mulo*, který byl z rodiny, je to varování před něčím zlým. Daná osoba by se měla mít na pozoru. To znamená, že zemřelý člen rodiny i po smrti dává pozor na své blízké. „V zásadě lze duchy rozdělit do dvou kategorií. Do první patří ti, kteří chtějí živému na tomto světě z nějakého důvodu uškodit nebo mu alespoň způsobit šok či nahnat hrůzu. Tito „zlí mulové“ obvykle nejsou blízkými příbuznými osob, kterým se zjevují“⁸³

⁸² *Education of Roma Children in Europe* [online]. Strasbourg, 2020 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/roma-and-travellers/education-of-roma-children>

⁸³ Romano džaniben. *Časopis romistických studií*. Praha, 2001, s. 52. [online].Cit.

„Stejně jako narození, tak je i smrt spojena se znečištěním. Z tohoto důvodu jsou u Romů rituály spojené se smrtí tak moc důležité. Tyto rituály a strach z duchů – „mule“ – přitahují pozornost romistů po celém světě.“⁸⁴

Vartování neboli bdění u zemřelého člena rodiny je dodnes bezpodmínečnou povinností platnou pro všechny příslušníky příbuzenstva. *Kdo se nezúčastní vartování a pohřbu bez pádné omluvy, nemůže počítat s příbuzenskou solidaritou. Vartování trvalo dříve tři dny – od úmrtí k pohřbu. Zesnulý ležel doma v odděleném prostranství mezi rozžatými svícemi. Někdy se mu na víčka kladly mince, které měly zabránit tomu, aby otevřel oči. V druhé místnosti, či v druhé části odděleného prostoru seděli účastníci vartování. Zatímco nejbližší příbuzní dávali hlasitě najevo svůj žal nad ztrátou otce či matky, případně syna, dcery, ostatní se bavili, aby jim tři dny vartování rychleji uběhly. Mezi standardní druhy zábavy patřilo na prvním místě vyprávění o zesnulém – a pochopitelně se vyzdvihovaly jeho dobré vlastnosti. Nebylo vůbec proti pravidlům slušnosti se smát, pokud přišly na přetřes historiky humorné. Dále udržovaly přítomné při bdělosti pohádky (paramisa) a to zejména mnohahodinové hrdinské příběhy (vitezika paramisa). A opět se nepříčilo etiketě prostřídat je s krátkými žertovnými humorkami. V mnoha lokalitách se při vartování hrála poněkud lascivní hra lopatky (jinde zvaná hajavišu): jednomu z účastníků se zavázaly oči, jiný ho sekl dvěma prsty přes zadek a ten se zavázanýma očima musel hádat, kdo to byl. Když neuhodl, dal fant, pokud ano, byl vystřídán. Kratochvilí mužů byla hra v karty. Při vartování se jedlo a pilo, ale nebylo slušné se opít. Nehrálo se a nezpívalo – hudba provázela zesnulého teprve při pohřbu na hřbitov. Dodnes se vartuje v bytě nebožtíka s tím rozdílem, že jeho tělo je obvykle okamžitě po úmrtí odvezeno pohřební službou. Svíčky se zapalují na obřadně připraveném místě s jeho fotografií. Vartování trvá do dne pohřbu – což bývá déle než původní tři dny. Nejednou se stane, že si příbuzní na dobu vartování vezmou dovolenou nebo se raději vystaví sankcím za porušení pracovní disciplíny, než aby přišli do konfliktu se svou romskou příbuzenskou komunitou a jejími prastarými zákony, které vyžadují účast při vartování.“⁸⁵*

⁸⁴OKELY, Judith. *The Traveller-Gypsies*. London: Cambridge University, 1983.

⁸⁵Vartování (*Bdění u mrtvého*) [online] [cit. 2020-05-23]. Dostupné z: <http://rombase.uni-graz.at/cgi-bin/art.cgi?src=data/hist/origin/origin.cs.xml>

Mezi zmíněné magické praktiky tedy patří například zvyky: *Vážu si červenou stužku, pokud jdu k cizím Romům jako ochranu před uřknutím; Pokud mi dal někdo „ z očí, jakhendar“ , doma mi někdo udělá očistný rituál se sirkami; a doporučení: Těhotné ženy v naší rodině by neměly sahat a ani se dívat na ošklivé lidi, zvířata, věci, aby dítě nepřevzalo jejich podobu; Těhotné ženy v naší rodině nenosí nic na krku, protože by se dítě mohlo uškrtit na pupeční šňůře; Novorozenému dítěti bych dal/a do kočárku rozevřené nůžky nebo něco ostrého na ochranu před zlými silami; Svému novorozenému dítěti bych dal červenou stužku pro ochranu před nečistými silami; Dítě do jednoho roku se nesmí podívat do zrcadla, protože by se mohlo leknout, a už by nemluvalo; Děti neoslovujeme jejich jménem, ale dáváme jim rodinné přezdívky, aby je chránily před démony; Nevyslovuji názvy nemocí, abych je nepřivolal.*

Otázky *Viděli jste někdy své rodiče políbit se? a recipročně Viděli vás rodiče, jak se líbáte se svým partnerem/partnerkou?* mířily na míru otevřenosti, který v romských rodinách respondentů vládne, co se týká intimních projevů. I tato oblast podléhá příkazům *romipen*. Jednak mladí Romové berou ohledy (mají v úctě) starší, jednak rodiče považují demonstraci erotických projevů před svými dětmi za tabu. Tato uzavřenost může mít následně vliv i na to, proč se v rodinách o sexu nemluví.

Otázky o homosexualitě

Otázky, které směřovaly k hlavnímu výzkumnému tématu, se dotýkaly několika oblastí. Zajímal mě osobní postoj a znalosti respondentů o homosexualitě, čím nebo kým byli v názoru na homosexualitu ovlivněni. Specifická byla otázka: *Je podle vás horší homosexualita mužská nebo ženská?* která nabízela odpovědi: mužská, ženská či ani jedna. Podle podřadného postoje žen v romské rodině by se dalo očekávat, že budou respondenti považovat i postavení leseb za horší. Na druhou stranu postoj společnosti vůči lesbám je tolerantnější než vůči gayům.

Na zásadní otázku *Myslíte si, že je homosexualita přirozená?* se respondentům nabízelo šest odpovědí, které se nejčastěji na tuto problematiku ve společnosti objevují. Jedná se odpovědi, pokud to zjednoduším, že homosexualita je vrozená a to, zda člověk bude či nebude homosexuál, se nedá po narození a ničím ovlivnit, až po názor, že homosexualita je nemoc či módní výstřelek, tedy něco, co lze v životě získat, nebo si to dokonce vědomě přivodit.

Pro přehlednost zde odpovědi uvádím:

- A) Zcela přirozená, člověk se s touto sexuální orientací již narodí a nelze ji v průběhu života změnit, a pokud se o to pokouší, trpí.
- B) Ano, ale myslím si, že ji lze získat v průběhu života, například způsobem výchovy nebo podmínkami v rodině.
- C) Ano i ne. Myslím si, že někteří se tak narodí, někteří se k ní přikloní, třeba když jsou zklamaní z heterosexuálních vztahů.
- D) Ne, je to móda, experiment a snaha odlišit se od ostatních, být zajímavý.
- E) Vůbec není přirozená, není od Boha.
- F) Je to nemoc a věřím, že se dá léčit.

Na otevřené otázce *Uved'te prosím, jaké znáte sexuální menšiny?* jsem si ověřoval, zda se obecně v tomto tématu Romové orientují a jsou tedy jejich odpovědi i na další otázky spjaté s tématem relevantní. Otázkou *Víte o tom, že je ve vaší rodině člověk s homosexuální orientací?* jsem zjišťoval, jestli bude mít přímá rodinná zkušenost na názor respondenta na homosexualitu. Zajímalo mě také, jak se k homosexualitě staví rodiče respondenta. Otázka, *Jaký postoj mají k homosexuálům vaši rodiče?* zjišťovala, zda se s názorem rodičů (předchozí generace) respondenti shodnou, či nikoliv. Zkoumala, nakolik je v současnosti jejich vliv na to, co si jejich děti o homosexualitě myslí, silný. Je nutné při tom hledět na věk respondenta.

Otázky zjišťující postoj k právům homosexuálů

Další sadou otázek jsem docházel ke zjišťování, jaký postoj vůči homosexuálům respondenti zaujímají, dojde-li na otázku nastavení jejich občanských práv, která jsou v současnosti v České republice omezena a o kterých probíhá celospolečenská diskuze. Otázky jsou následující: *Mají podle Vás homosexuálové právo uzavírat sňatky? Mají mít právo osvojit dítě svého partnera? Ohodnořte prosím, jak je pro vás přijatelné, aby děti na příklad z dětských domovů adoptovali... (Gayové / Lesby / Vyjde to nastejno, dobří rodiče mohou být všichni).* Dále měli respondenti vyjádřit souhlas či nesouhlas s tvrzením: *Homosexuálové by neměli vychovávat děti.*

Otázky zjišťující osobní postoj respondenta

Osobní postoj respondenta se může lišit od postojů rodiny/rodičů, proto jsem do dotazníku uvedl i několik otázek, kdy měl respondent odpovídat sám za sebe, vyjádřit svou osobní zkušenost a postoj. Otázkou, *Kdo Vás nejvíce ovlivnil*

v *názoru na homosexualitu?* na kterou mohl respondent vyjádřit hodnotovou škálu k jednotlivým činitelům a která vyjádřila míru ovlivnění od *vůbec* po *velmi* (1–2–3–4–5), jsem zjišťoval, kdo nebo co je zásadní v utváření názoru na homosexualitu. Mohli to být: *rodiče – přátelé – moje víra – škola – osobní setkání s homosexuálem – kolegové v práci nebo spolužáci – knihy, filmy – jiné, prosím uveďte.*

Podle odpovědí na otázku *Jak poznáte homosexuála?* jsem zjišťoval základní představu, jakou mají respondenti o homosexuálech, a současně jejich předsudečné představy, případně to, zda si uvědomují, že homosexualita nemusí být na první pohled/setkání rozpoznatelná. Otázka *Vadilo by vám, kdyby vaše dítě učil nebo trénoval homosexuál?* a *Vadilo by vám mít homosexuálního souseda,* která mohla být v případě souhlasného stanoviska doplněna nabídkou doplňujících odpovědí uzavřených i otevřených, mířila částečně také na předsudky a xenofobní představy o homosexuálech, ale také i na možný střet dodržování pravidel *romipena* kontaktu s homosexuálem.

Velmi osobní byla otázka, *Co byste udělal/a kdybyste zjistil/anebo vám dítě oznámilo, že je homosexuální,* která nabízela škálu odpovědí od *Takové dítě by pro mne přestalo existovat,* kdy ani dnes není, zvláště v tradičních olašských rodinách, výjimkou takové rozhodnutí, přes snahu dítě změnit (*Snazil/a bych se mu najít partnera opačného pohlaví*) po *Zašel/a bych si k dítěti najít cestu a být s ním kamarád,* které vyjadřovalo největší míru přijetí a respektu. Respondenti také mohli uvést další možnost v otevřené odpovědi.

Otázka *Jak by se měli homosexuálové podle Vás chovat,* zase zjišťovala míru respektu vůči homosexuálům a jejich kontaktům s jejich partnery ve veřejném prostoru. Opět ve škále odpovědí od respektujícího *Úplně normálně a pro ně přirozeně, mají přece stejná práva jako heterosexuálové* po *Když nechťejí žít s opačným pohlavím, neměli by mít partnera vůbec* na opačném názorovém poli.

Otázky zjišťující představy o společenském postavení homosexuálů

Poslední oblastí byly otázky, které zjišťovaly, jaký má respondent náhled na to, jak se Romové obecně staví k romským homosexuálům: *Jaké mají podle vašich zkušeností romští homosexuálové postavení v komunitě? (rovnoprávné – jsou terčem posměchu – jsou respektováni, protože většinou dosáhnou úspěchu ve své profesi a dobře reprezentují romskou menšinu – zažívají opovržení, protože se jich*

Romové štítí). Tyto odpovědi mohou částečně ukazovat, jaký mezi Romy převládá názor na homosexuály. Pokud by byl ve významném rozporu s odpověďmi, které zjišťovaly osobní postoj respondenta, může to možná ukazovat na to, že i když jedinec proti homosexuálům osobně nic nemá, respektuje názor/jednání, o kterém se domnívá, že je pro většinu správné a tudíž požadované. Tato společenská přetvářka, kdy jinak se chováme v soukromí, mezi svými blízkými (což není ničím neobvyklým) a jinak ve společnosti, může konzervovat odmítavý přístup k homosexuálům, i když k němu fakticky není důvod.

Zjišťoval jsem i, proč si respondentů myslí, že jsou homosexuálové případně přijímání negativně: *Myslíte si, že romští homosexuálové zažívají ze strany Romů diskriminaci; Pokud jste odpověděl, že homosexuálové mají špatné postavení u Romů, uveďte prosím, proč to tak je*. Pro přehlednost uvádím i nabízené odpovědi:

- A) Nejsou to správní Romové „žužo Rom“
- B) Ostatní Romové o homosexuálech moc nevědí, proto zaujímají takový postoj.
- C) Každý správný pár by měl zplodit potomka, to homosexuálové nemohou.
- D) Romové si o romských homosexuálech myslí, že jsou „degeša“
- E) Homosexualita je proti romskému způsobu života.

Příloha B

Dotazník

Dobrý den,

jsem studentem oboru Trans-kulturní komunikace na Pedagogické fakultě Univerzity v Hradci Králové.

Rád bych Vás požádal o pomoc při výzkumu k mé bakalářské práci, která je na téma „Pojetí homosexuality v romských rodinách“.

Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku. Ubezpečuji Vás, že dotazník je anonymní a Vaše odpovědi budou použity pouze pro výzkumné účely.

Děkuji za Váš čas a pomoc.

Čipčala Lubomír

1. Jste

- A) muž
- B) žena

2. Ve věku

- 18–30
- 30-50
- 50-70

3. Jaké máte vzdělání?

- A) základní
- B) středoškolské s výučním listem
- C) odborné středoškolské s maturitou) vyšší
- D) vysokoškolské

4. Věříte v Boha?

- A) Ano
- B) Ne

5. Jste pověřčivý/á?

- A) Ne
- B) Ano

Pokud ano, uveďte prosím, v jaké romské pověry například věříte:

6. Dodržujete romské tradice?

- A) Ne
- B) Ano

7. Jaké romské tradice a zvyky dodržujete?

- Jídlo, které spadlo na zem, už nejím
- Jídlo, do kterého spadl vlas, už nedojím
- Při vaření musí mít žena, která vaří, svázané vlasy
- Maso před vařením oplachuji
- Maso před vařením očistím ještě tak, že ho krátce povařím.

- Na vaření masa máme speciální nádoby, které nepoužívám na nic jiného.
- Jím jen jídlo uvařené doma
- Z nádobí, kterého se dotkl někdo v mých očích nečistý, bych už nejedl a radši ho vyhodil.
- Jídlo, které se nesnědlo, druhého dne vyhazuji, protože věřím, že přes noc na něj působily nečisté síly.
- Od cizích lidí, tedy lidí, kteří nejsou z rodiny, se nikdy nenapiji ze stejné lahve, sklenky
- Nikdy bych nejedl koňské nebo psí maso
- Ručníky a oblečení neperu dohromady s ubrusy a utěrkami.
- Prostírám jídlo během Štědrého večera i svým mrtvým příbuzným.
- Nemluvím doma sprostě.
- Vážu si červenou stužku, pokud jdu k cizím Romům jako ochranu před uškutím.
- Pokud dívka v mé rodině dostane svou první menstruaci, matka jí dá (symbolickou) facku.
- Před svatbou probíhají v naší rodině pytanky, mangavípen
- Těhotné ženy v naší rodině by neměly sahat a ani se dívat na ošklivé lidi, zvířata, věci, aby dítě nepřevzalo jejich podobu.
- Těhotné ženy v naší rodině nenosí nic na krku, protože by se dítě mohlo uškrtit pupeční šňůře.
- Novorozenému dítěti bych dal/a do kořárku rozevřené nůžky nebo něco ostrého ochranu před zlými silami.
- Svému novorozenému dítěti bych dal červenou stužku pro ochranu před nečistými silami.
- Dítě do jednoho roku se nesmí podívat do zrcadla, protože by se mohlo leknout, a už by nemluvilo.
- Děti neoslovujeme jejich jménem, ale dáváme jim rodinné přezdívky, aby je chránily před démony
- Nevyslovuji názvy nemocí, abych je nepřivolal.
- Pokud mi dal někdo “ z očí, jakhendar”, doma mi někdo udělá očistný rituál se sirkami.
- Po smrti příbuzného vartujeme.
- Do rakve bych zemřelého příbuzného nebul, aby se nevrátil jako mulo, a nestrašil mě.
- Věc, kterou měl zemřelý rád, mu dám do hrobu, aby si pro ni jako mulo nepřišel a nestrašil mě.
- Věci po mrtvém rozdám nebo vyhodím, aby mě jeho duch nestrašil.
- Po smrti blízkého příbuzného nosím rok černé oblečení a nechodím na zábavy.

8. Víte o tom, že je ve vaší rodině člověk s homosexuální orientací?

- A) Vím
- B) Nevím
- C) Myslím si to, ale nevím to jistě

9. Je podle vás horší homosexualita mužská nebo ženská?

- A) Mužská
- B) Ženská
- C) Ani jedna

10. Uved'te prosím, jaké znáte sexuální menšiny?

11. Jaký postoj mají k homosexuálům vaši rodiče?

- A) Homosexuálové jim nikdy nevadí, mají podle nich stejná práva jako heterosexuálové.
- B) Nevadí jim, ale občas mají narážky a používají pro ně nevhodné výrazy.
- C) Respektují je, ale nemají rádi, když vidí, jak se na veřejnosti dotýkají.
- D) Spíš jim vadí, mají pro ně jen sprostá pojmenování, nechtějí s nimi přijít do kontaktu.
- E) Jsou absolutně proti, tohle téma je/bylo u nás tabu, nemluví se o nich, homosexualita je podle nich hřích, proti Bohu.
- F) Nevím, na tohle téma jejich názor neznám.

12. Myslíte si, že je homosexualita přirozená?

- A) Zcela přirozená, člověk se s touto sexuální orientací již narodí a nelze ji v průběhu života změnit, a pokud se o to pokouší, trpí.
- B) Ano, ale myslím si, že ji lze získat v průběhu života, například způsobem výchovy nebo podmínkami v rodině.
- C) Ano i ne. Myslím si, že někteří se tak narodí, někteří se k ní přikloní, třeba když jsou zklamaní z heterosexuálních vztahů.
- D) Ne, je to móda, experiment a snaha odlišit se od ostatních, být zajímavý.
- E) Vůbec není přirozená, není od Boha.
- F) Je to nemoc a věřím, že se dá léčit.

13. Jak poznáte homosexuála?

- A) Nepoznám ho, nevím podle čeho.
- B) Už podle vzhledu, mluvy, gest.
- C) Některé podle chování, podle povolání, koníčků, ale není to zaručené.
- D) Na sto procent jedině tak, že to dá otevřeně najevo, když se třeba kluk s klukem drží za ruku.
- E) Jen když to otevřeně řekne.
- F) Jinak, prosím uveďte:

14. Vadilo by vám mít homosexuálního souseda?

- A) Ano
- B) Ne

15. Pokud jste odpověděl/a ano, uveďte, z jakého důvodu?

- A) Báł bych se, že přinese do domu nějakou nemoc (HIV) nebo že bude v domě pořádat orgie.
- B) Báł/a bych se o své děti (vnuky), že to od něj/ní odkoukají.
- C) Nechci se s takovými lidmi potkávat, nevím, jak se k nim mám chovat.
- D) Takových lidí se štítím.
- E) Jiné důvody, prosím uveďte:

16. - 22. Kdo Vás nejvíce ovlivnil v názoru na homosexualitu?

Vyberte ze škály číslo, které nejvíce odpovídá míře ovlivnění

- A) Rodiče
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- B) Přátelé
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi

- C) Moje víra
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- D) Média
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- E) Škola
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- F) Osobní setkání s homosexuálem
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- G) Kolegové v práci nebo spolužáci
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- H) knihy, filmy
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- I) Jiné, prosím uveďte
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi

23. Viděli jste někdy své rodiče políbit se?

- A) Často
B) Nikdy
C) Zřídka, jen při zvláštních příležitostech
D) Líbají se, když si myslí, že je nevidíme

24. Viděli vás rodiče, jak se líbáte se svým partnerem/partnerkou?

- A) Často
B) Nikdy
C) Zřídka, jen při zvláštních příležitostech
D) Líbáme se, jak chceme, ale bereme ohledy na své blízké

25. – 27. Ohodnořte prosím, jak je pro vás přijatelné aby děti na příklad z dětských domovů adoptovali...

- A) Gayové
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- B) Lesby
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi
- C) Vyjde to nastejno, dobří rodiče mohou být všichni.
vůbec 1 – 2 – 3 – 4 – 5 velmi

28. Homosexuálové by neměli vychovávat děti.

- A) Nesouhlasím
B) Souhlasím

29. Co byste udělal/a kdybyste zjistil/a nebo vám dítě oznámilo, že je homosexuální?

- A) Takové dítě by pro mne přestalo existovat
B) Vyhnal/a bych ho z domu protože by to byla velká „LADŽ“ pro celou rodinu
C) Snažil/a bych se mu najít partnera opačného pohlaví
D) Zašel/a bych si k dítěti najít cestu a být s ním kamarád
E) Jiné, prosím uveďte:

30. Jak se doma připravujete na návštěvu homosexuála?

- A) Nijak
B) Prostřu mu na nádobí, které já sám nepoužívám.

- C) Nádobí, které homosexuál použil, vyhodím.
- D) Neochutnal bych od něho, nenapil se z jeho lahve. Pokud bych mu dal napít ze své, už bych z ní nepil.
- D) Umyju po jeho návštěvě záchod.
- E) Dám mu ručník, který mi nebude líto po jeho návštěvě vyhodit.
- F) Jiná opatření, prosím uveďte:

31. Jak by se měli homosexuálové podle Vás chovat?

- A) Úplně normálně a pro ně přirozeně, mají přece stejná práva jako heterosexuálové.
- B) Měli by se přizpůsobit heterosexuální společnosti, neupozorňovat na svou orientaci.
- C) Měli by svou orientaci skrývat, svého partnera tajit.
- D) Když nechtějí žít s opačným pohlavím, neměli by mít partnera vůbec.

32. Vadilo by vám, kdyby vaše dítě učil nebo trénoval homosexuál?

- A) Ne
 - B) Ano
- Pokud ano, uveďte prosím proč:

33. Jaké mají podle vašich zkušeností romští homosexuálové postavení v komunitě?

- A) rovnoprávné
- B) jsou terčem posměchu
- C) jsou respektovaní, protože většinou dosáhnou úspěchu ve své profesi a dobře reprezentují romskou menšinu
- D) zažívají opovržení, protože se jich Romové štítí

34. Pokud jste odpověděl, že homosexuálové mají špatné postavení u Romů, uveďte prosím, proč to tak je.

- A) Nejsou to správní Romové „žužo Rom“
- B) Ostatní Romové o homosexuálech moc nevědí, proto zauímají takový postoj.
- C) Každý správný pár by měl zplodit potomka, to homosexuálové nemohou.
- D) Romové si o romských homosexuálech myslí, že jsou „degeša“
- E) Homosexualita je proti romskému způsobu života.

35. Myslíte si, že romští homosexuálové zažívají ze strany Romů diskriminaci?

- A) Ne
 - B) Nevím
 - C) Ano
- Pokud ano, uveďte prosím příklad

36. Mají podle Vás homosexuálové právo uzavírat sňatky? Například mít právo osvojit dítě svého partnera...

- A) Ano
- B) Ne
- C) Nevím